

Siette Aargangs tredte Hefte.

I.

M. Tullius Cicero's Tale for Sextus Roscius af Ameria.

Indledning og Indhold.

Cicero's Tale for Sextus Roscius af Ameria, fioint af hans Ungbomsarbeider, og i Smag og Guldkommenhed ikke at sætte ved Siden af hans Manddoms og Alderdoms modnere Talerproducter, fortiener saameget mere at studeres fremfor nogen af disse, som den indeholder Rimen til hans Nands modnere Frugter, og aabner en Indsigt i hans moralske Character, der kan tiene til at retfærdiggjøre ham imod adskillige Debroidelser, hans modnere Alders Handlinger have udsat ham for.

Cicero var ikke uovet i Procedurer for Retten, førend han paatog sig denne vigtige Sag. Næt han havde hidindtil ikkun ført Privatsager, og denne var den første offentlige eller criminelle Proces, hveri han lod sig høre.

Sagen var denne. Sextus Roscius' Fader var bleven dræbt i Sulla's sidste Proskription. Man kiender denne afskyelige politiske Operation som Sulla var første Opfinder af, og som havde

st Navn deraf, at de Personer som vare bestemte til at døe, bleve navnlig opslagne paa et offentlig Sted, og ikke allene tilladt enhver at dræbe dem, men ogsaa tillagt en Belønning for hver den som overleverede Hovedet af saadan en Ulykkelig; ligesom og hans Gods og Eiendom blev confiskeret. Denne Afskyelighed var ikke indskrænket til Rom, men strakte sig til alle Italiens Stræder, hvor man ikke allene opsogte dem som havde været paa Marius' og Cinna's Partie imod Sulla, men naar nogen eiede et fioint Gods, et smukt Lyststed, eller andre Kostbarheder, sørgede man for, siger Sallustius, at saadan En kom paa de Proskriberedes Liste, og man hørte ikke op med at myrde, førend Sulla havde fyldt sine Soldater med Rigdomme.

Den gamle Roscius' Formue bestod meest i liggende Grunde og Jordegodsfer, til en Værdie af 60000 Pund Sterling eller 3 Tønder Guld, efter Middleton's Beregning, hvilke bleve solgte paa offentlig Auktion, og hvoraf det meste for en Spotpris blev tilslaget L. Cornelius Chrysogonus, en ung Favorittræl, som Sulla havde staaet sin Friehed. Denne, for at være desto vissere paa at beholde sit Hov upaaanket, opdigter, at Sønnen havde myrdet sin Fader, lægger Sag an imod ham som Fadermorder, og forsyner sig med falske Vidner for at overbevise ham. Crucius, en

berygget ung Denunciant, paatager sig efter Chry-
sogonus' Tilskyndelse at være Actor imod ham, og
assisteres af hans 2de Fettere og gamle Fiender,
Capito og Magnus.

Ser. Roscius fulde blevet et Offer for
Chrysogonus' og sine Fetteres Rænker, dersom ikke
den unge Cicero, drevet af en ædel Indignation
over at see Fædrelandet til Rov for de nedrigste
Frelle og Frigivne, havde tilbudt sig at tale hans
Sag. Thi de gamle og berømte Advokater, hvor-
paa det ikke fattedes Rom, besadde ikke Mod og
Selvfornægtelse nok til at oplade Munden i en
Sag, som ikke kunde føres uden at compromitte-
re Sulla, og at udsætte sig for denne almægtige
Mands Brede og Fiendskab, ved at klage over
Tiberne og de Stores Undertrykkelser, hvilket ikke
kunde undgaaes. Cicero, endnu først i sit 27de
Aar, og uden at have beklædet noget offentligt
Embede, besad dette Mod, og paatog sig villig
Roscius' Sag, som en ærefuld Leilighed til at ind-
vie sig til Statens Tjeneste, og at give et offent-
ligt Vidnesbyrd om sine Grundsætninger og sin
Zver for Frieheden.

Sagen blev ageret paa Forum for M. Jan-
nius' Domstol, som det Aar var Quæstor inter
ficarios, eller den Prætor, i hvis Lod det var fal-
det at dømme i Sager, som angik hemmelig Mord
eller Dolkmord. Assessorerne vare af Raadsher-
restanden, som nu eenel beklædte alle Domstole,
efterat Sulla havde taget dem fra Ridderne, fordi
de havde været paa Marius' Partie. Crucius an-
førte som Aarsag til Fademordet, det Had som
fulde have været imellem Faderen og Sønnen, og
som fulde have viist sig deri, at Faderen havde
forviist Sønnen paa sine Landgodser, og albrig

havt ham hjemme hos sig, ja som fulde være gaaet
saa vidt at han havde i Sinde at giøre Sønnen
arveløs.

Indgangen (Kap. 1 til 5) er et Mynster
af Beskedenhed og Snildhed. Her angiver han
først Aarsagen, hvorfor han just har paataget sig
Roscius' Sag, hvilken han udleder af saadanne
Grunde, som just syntes at giøre ham usikkert
fremfor andre til denne Sags Førelse, nemlig
Ungdom og Uerfarenhed. Thi da Sagen var af
den Beskaffenhed, at den ikke kunde føres uden at
berøre den overdrevne Magt, som Sulla's Vn-
dinger havde i Staten, saa kunde ham som en ung
og uerfaren Mand meget tilgives, hvilket man
vilde tage de gamle og i vanskelige Sager længe
drevne Advokater ilde op. — Han opmuntrer der-
næst Retten til at vise Strænghed og Alvorlighed,
for at sætte Grændser for disse Menneker, og gjør
sig ved dette Konstgreb fra Forsvarer af Roscius
til Anklager af hans Faders Mordere.

Derpaa fortæller han Sagens Sammenhæng
saaledes, at Mistanken om Mordet maae falde
paa Chrysogonus som Anstifter, og den Afvædes
Fettere Magnus og Capito som Gierningsmand.

Ser. Roscius var en af de anseeligste Mand
i sit Municipium, og en Ven og Tilhænger af den
romerske Adel. Roscius Magnus og Roscius Ca-
pito vare Dolkmordere og Ser. Roscius' Uven-
ner Kap. 7. Ser. Roscius' Mord — Budskab ber-
om til Capito: Forening imellem de 2de Roscier
og Chrysogonus om at bemægtige sig den dræbte
Roscius' Gods, og rydde Sønnen af Veien Kap.
8. Chrysogonus kjober hans Gods paa Auction
som en proskriberet Mands: Sulla undskyldes:
Magnus tager Roscius' Gods i Besiddelse i

Chryfogonus' Navn Kap. 9. Amerinerne decretere, at hjælpe Sennen Roscius: en Deputation sendes til Sulla, som ved Chryfogonus' og Capito's List intet udretter: man stræber Roscius efter Livet, som tager sin Tilflugt til Nem til Dame Cæcilia: man opspinder en Beskyldning af Fadermord imod ham Kap. 10. Taleren eraggerer denne Fornærmelse med stor Høielse af Indignation, lever sin Ærlighed og Hielp, og sammenligner sine Modstanderes Dumdriftighed med Fimbria's Kap. 11, 12.

Sit Forsvar, eller rettere sit Angreb deeler han i 3 Deele. I den første Deel har han med Crucius at giøre, og viser at Beskyldningen om Fadermord er opdigtet af ham, og at Cæc. Roscius ikke kan være ihjelslaget af sin Søn Kap. 13. Denne havde hverken Aarsag eller Leilighed dertil. Det første viser han ved at betragte baade Sønnens Forhold, som ved ingen Udyd har kundet mishage sin Fader, og Faderens Sindighed, der ikke uden Aarsag har villet hade sin Søn Kap. 14. I det 15de til 19de Kap. afviser han det første Beviis, Crucius havde fremsørt paa Faderens Had til Sennen, at han havde forviist ham paa sine Landgodser. Her fremfinner Cicero's Wittighed i at forestille denne Forviisning fra den smukkeste Side, og i at ophøie Landsbysevneden. Derhos gaaer han Crucius paa Livet for hans Inhumanitet i at ansee Landet som et Forviisningssted. I det 19 Kap. gaaer han til det andet Beviis, at Faderen har villet giøre Sennen arveløs. Dette Føregivende kuldkaster han, ved at vise dets Ugrund. Det 20 Kap. er en Digression, hvori han beleer disse Anklagere, Crucius' Lige, og sammenligner dem med Kapitoliums Gias og Hunde. I det

21 Kap. beskriver han Crucius' store Skjædesløshed og Selvtillid i denne Sags Førelse. I det 22 taler han om de Grunde, som bør anføres, naar man vil bevise et Fadermord. Disse bør være de allervigtigste og haandgribeligste. Det fordreer Naturen, det vises af Exempler, af de dramatiske Digteres Autoritet, af en stor Lovgivers Si-gende, som ingen Lov satte for Fadermord, fordi han heldt det for unueligt, og endelig af Romernes besynderlige Straf for denne Forbrydelse Kap. 23 til 26. — Derpaa gaaer han til det andet Stykke, at ligesom Roscius ingen Aarsag havde til at begaae et Fadermord, saa havde han heller ingen Leilighed dertil. Selv kunde han ikke giøre det, fordi han ikke var i Rom, og andre kan man ikke nævne, ved hvis Hielp han skulde have giørt det, enten Trælle eller frie Kap. 27 til 29.

I den anden Deel taler han om Rosciernes Dumdriftighed, og giver dem Skyld for det udsvede Mord. Roscius' Bederparter havde baade Aarsag og Leilighed til at dræbe ham: Aarsag, fordi de vandt ved Mordet, og vare trængende og gierrige: Leilighed, fordi Titus Magnus var i Rom og var en bekient Dolkmorder Kap. 31 til 33. I det 34 Kap. gaaer han sine Modstandere lige paa Livet, og viser at de have været Opvæend for Mordet, 1) fordi Glaucia, en Fortroelig af T. Magnus blev sendt som Bud om dette Mord til Capito, 2) fordi han i en stor Hast blev sendt, 3) fordi han for denne eene Sags Skyld blev sendt. Denne Mistanke bestyrker han Kap. 35. 1) fordi Capito har bemagtiget sig tre af den slagte Roscius' Godser, 2) fordi han har dræbt mange andre ved Everd og Forgift. — Rosciernes Dumdriftighed viser sig især deri, at Capito holdt sig sær-

dig til at aflægge Vidnesbrd i denne Sag, fordi Magnus lod sig see paa Anklagernes Bænke Kap. 36. Denne sin Formodning om Mordet bestyrker han af hvad som fulgte paa. Mordet meldes strax til Chryfogonus i Volaterræ; denne besøger strax, at Godserne sælges, og overdrager endeel deraf til Capito og Magnus Kap. 37. — Fra Kap. 38 til 40 forklarer han Omgangen med den til Sulla sendte Deputation, hvoraf Mistanken om Mordet falder endnu tydeligere paa Capito. Derpaa tager han Kap. 41 endnu særdeles fat paa Magnus, fornemmelig fordi han ikke vil udlevere Cæsar. Roscius' Trælle til pinligt Forhør. Men da disse Trælle sagdes at være hos Chryfogonus, afvæltter han dog Kap. 42 Mistanken om Mordet fra ham, og siger at Chryfogonus allene havde laant sin Anseelse og Beskyttelse til denne Ugierning.

I den tredie Deel viser han Kap. 43, at denne Mands Magt eene var Skyld i, at Cæsar. Roscius' Gods var blevet solgt imod al Ret og Villighed, efterdi Roscius aldrig havde været i Leiren hos Marius, heller ikke i de Proskriberedes Tal. Denne Grund udvider han i det 44 Kap., og i det 45 undskylder Sulla, uden hvis Vidende alt dette var skeet. I Enden af dette Kap. fattes den hele Beviisførelse, som skal gotgiøre det han havde lovet, at Godserne hverken havde kunnet sælges, eller engang vare solgte. I 46 Kap. beskriver han Chryfogonus' Rigdom, Overmod og Yppighed, undskylder sin Frihed i det 47, sætter Mod i Dommeren i det 48 og 49, og heber dem at sætte Grændser for Chryfogonus' Dumdriftighed, der end ikke skaaner Domstolene. Han slutter endelig med en konstfuld Apostroph, saavel til Chryfogonus som til Dommerne, hvori han op-

vækker stor Fortrydelse og Had mod Chryfogonus, og Medlidenhed mod den Anklagede.

Hvad Udfald denne Sag har havt, meldes ikke udtrykkelig. Men det er troeligt, at Roscius er bleven frikendt, da Cicero selv siger i Brutus, "at denne Sag blev saa vel optagen, at han herefter syntes at kunne paatage sig hvad Sag det skulde være." Det samme kan sluttes af dette Sted i den anden Beg om Pligterne: "men meest indlægges Tre og Yndest ved Forsvarstaler, allerhelst naar man hjælper nogen, som synes at lide under en mægtig Mands Indflydelse; som jeg baade ved andre Leiligheder ofte har giort, og især i min Ungdom, da jeg forsvarede Cæsar Amerinus imod Cæsarherkeren L. Sulla." Plutark beretter ogsaa, at hans herlige Forsvar i denne Sag skaffede ham Alles Beundring. Derfor gjorde han strax, af Frygt for Sulla, en Reise til Grækenland; opholdt sig 2 Aar i Asien, og kom saa tilbage til Rom, som han selv beretter i Brutus Kap. 91.

I Stil og Foredrag beundrer man en Stykke, Vittighed og Lærdom, som ikke giver hans ældre og modnere Talerarbejder noget efter. Nogle vilde Skud, som hans fyrige Indbildningskraft fremdrev, og som han dengang ikke havde Selvfornægtelse nok til at afstixre, har han selv siden, da hans Smag luttredes ved Aar og Erfaring, indseet og fordømt. I Stilen bemærker man lettelig det Overflodige og Yppige, hvortil han af Naturen heldede, og som hans Ungdomslærer Molo søgte at giøre ham opmærksom paa. Kort: han var et af de Hoveder, som Quintilian ønsker Talerstolen mange af, hos hvilke der findes mere at afstixre, end at tilføge. Men just for disse Feils

Skuld, som ikke findes hos hverdags Talenter, holder jeg denne Tale fremfor mange andre værd af Ungdommen at studeres, og skal ikke finde mig misfornoiet, om disse Feil skulde fremfinne i Oversættelsen selv.

T a l e n :

I. I undre Eder ubestvøit, Dommere, hvad Marsagen er, at, da saa mange af de største Talere og anseeligste Mand blive fiddendes 1), jeg just har reist mig, som hverken i Alder, eller Vel-talenhed, eller Anseelse, er at ligne med disse som sidde. Alle disse, som I see nærværende til denne Sags Veste, holde for, at en af saa original Ondskab oppspunden Fornærmelse bør afværges, men selv at afværge den, vove de ikke formedelst Eider-nes Misliighed. Saaledes ere de nærværende, fordi de holde det for Pligt; men tie, fordi de frygte for Fare.

Nu da! Saa er jeg dristigere end alle andre? Ingenlunde. — Men saa har jeg dog stærkere Følelse af Pligt, end andre? Heller ikke den Noes er jeg saa begierlig efter, at jeg skulde ønske at tage den fra andre. — Hvad er det da, som har drevet mig frem for alle, til at modtage Roscius' Sag? — Fordi, dersom nogen af disse ved Embeder og Rang saa anseelige Mand, som I see her tilstede, havde ladet et Ord falde om vor

offentlige Forsætning (hvilket i denne Sag ikke kan undgaaes); s'aa skulde han været anset for at have sagt langt mere end han havde sagt. Jeg derimod, om jeg ogsaa frit siger alt hvad som bør siges, saa kan min Tale dog ingenlunde komme ud som deres, og løbe om blandt Almuen. Der-næst, ligesom hine, formedelst deres Fødsel og Rang ikke kan sige noget der kan dølges; saa kan de heller ikke for deres Alders og Indsigts Skyld, sige noget uoverlagt Ord, som kan saae Tilgivelse. Siger jeg noget for frit, saa kan det enten blive skult, efterdi jeg endnu ikke har med Statsager at gjøre 2), eller blive tilgivet for min Ungdoms Skyld. Dog! hvad taler jeg om at tilgive i en Stat, hvor det endog er kommet af Brug at under-søge 3). Deril kommer endnu denne Marsag, at de andre Herrer maasse ikke anderledes ere ombedte at tale, end naar de kunde gjøre det, uden at overtræde Pligt; hos mig have saadanne Mand anholdet, som gjælde meget hos mig baade for Benfæls og Velgjerningers og Anseelses Skyld. Deres Godhed har jeg ikke mistkiende, ikke afvise saadanne Mænds Bønner, ikke tilfidesætte deres Billie.

2. Af disse Marsager fik jeg uventet denne Sag at forsvare, ikke valgt som den eneste der havde de største Talegaver, men som den eneste tilovers af alle, der kunde gjøre det med mindst Fare: altsaa ikke for at Roscius skulde have et tilstrækkelig

1) Blive fiddendes. Det var dem som allene ved deres Nærværelse gave tilkiende, at de vare den Sagkyldiges Venner, uden at ræsse sig for at hielpe ham ved at tale for ham.

2) Efterdi jeg o. s. v. Cicero var endnu ikke bleven Quæstor, hvilket var det første Embede, der berettigede en Rømer til at tage Sæde i Raadet.

3) Han peger paa de Sullanke Eider, da man ofte domte Folk uden at høre dem.

godt Forsvar, men at han ei skulde være aldeles uden Forsvar.

Maaskee J vil spørge, hvad det er for en Skræk, og hvorfra den store Frygt kommer, som hindrer saa mange og saadanne Mænd fra at tage sig, som de pleie, af en Borgers Liv og Velsærd? At J ei endnu vide dette, undrer jeg mig ikke over, efterdi Anklagerne med Flid have skult det, hvorfra denne Proces reiser sig. Hvad er det da? Denne Roscius's Fader har eiet Godsset af 6 Millioner Sestertspenges Værdi 4). Dem siger L. Corn' Chryfogonus, en kun alt for mægtig Mand paa denne Tid i vor Stat, at han har kiøbt af hans Excellens 5) L. Sulla (en Mand jeg nævner med største Heilagelse) 6) for to Tusind. Dette unge Menneske har denne Begiæring 7) til Eder,

- 4) Gior 187500 Rdlr. dansk. En Sestertspen-ge beregnet til 3 ß dansk.
- 5) Hans Excellence. J Terten virg fortissimo & clarissimo L. Sulla. Dette er kun Væresord, som Latinerne pleie at lægge til en stor Mand's Navn, aspassede efter hans Stand og de Fortienester hvorved han har vliift sig; som her om Sulla vir fortissimus & clarissimus, fordi Sulla havde især vliift sig i Krig. Saadanne Ord bør derfor ogsaa som Complimenter oversættes med passende Complimenter.
- 6) Er ligeledes en Complimentformular, vi giøre en fornemme Mand, at han ikke skal støde sig over at være nævnet af os, eller holde sig for compromitteret.
- 7) Har denne Begiæring, ikke udtryffeligen og aabenbare, men ved denne Sags Anlæg mod Roscius.

Dommere, at, efterfom han uden nogen Ret har bemægtiget sig en andens saa anseelige og betydelige Formue, og efterfom Cæ. Roscius' Liv synes at være ham i Veien 8) ved denne Formues Besiddelse; J da ville udliette af hans Sind al Mistanke, og betage ham hans Frygt. Han troer ikke, at han, saalænge denne uskyldige Mand er i Live, kan eie hans saa rige og betydelige Arv; men naar han fordommes og udstødes 9), haaber han at kunne ved Yppighed fordoie og sætte overfyr, hvad han har erhvervet ved Vold. Dette Dag, som quaer hans Sind Nat og Dag, fedrer han at J skal betage ham, og erklære Eder for at høre med ham i dette saa ugudelige Nov. Dersom Godringen synes Eder billig og anstændig, Dommere, saa har jeg derimod en anden lille, og, som jeg er overbevist om, en høben billigere Forring.

3. Først begiærer jeg af Chryfogonus, at han vil være nøiet med vore Penge og vor Formue, og ikke tragte efter vor Blod og Liv; dernæst af Eder, Dommere, at J sætte Eder imod voldsomme Bovehalse, hielpe uskyldigen Fortrykte, og i Roscius' Sag afværge en Fare, som overhænger Alle. Dersom der skulde findes, enten Grund til Beskyldningen, eller Mistanke om Siærningen, eller nogen itkun den allerringeste Ting, som kan synes at have givet disse Folk nogen, endog nok saa liden Anledning til Rixemaal, med et Ord, dersom J finde nogen anden Aarsag, end det Nov jeg har

- 8) Være ham i Veien, fordi han idelig maatte frygte for, at Roscius vilde krave tilbage sin Faders saa ubillig bortsolgte Gods.
- 9) Udstødes, nødes at forlade Landet og gaae i Landflygtighed.

talt om; saa vægrer jeg mig ikke ved, at Roscius' Liv gives til Priis for disse godt Folk. Men dersom her ikke sigtes til andet, end at saadanne Folk som aldrig frae nok, ikke skal savne noget; dersom det er det allene her segtes for paa denne Tid, at, foruden hiint fede og herlige Bytte 10), Roscius maa, for at maale dem Skiuppen fuld, lovsælbes; saa vil jeg ikke tale om mange andre Uanstændighed; men hvor hoist uanstændigt dette allene, at man har holdet Eder, som eedsvorne Dommere, gode nok til ved Eders Dom at erholde det, de tilforn vare vante til at erholde ved Overlast og Vold? Af Borgere, satte i Raadet for Eders Værdigheds Skyld, af Raadsherrer, udnævnte til denne Ret for Eders Værlighed 11); af saadanne Mand tør Dolkmordere og Stiemænd og Natte-ravnne forlange, ikke allene at slippe for den Straf, de formedelst deres Misgjerninger burde frygte og skielve for, men endog at komme fra denne Sag med Eren, og oven i Kæbet faae det fra Roscius ranede Gods til Belønning!

4. Disse Ting ere saa vigtige og fæle, at jeg indseer, jeg hverken kan tale vel nok derom, eller

klage med Eftertryk nok, eller frit nok opleste Røsten. Til Veltalenhed fattes mig Gaver, til Eftertryk Alder, og Tiderne taale ingen Frihed. Hertil kommer min store naturlige Frygt og Undseelse, Eders Værdighed, vore Modstanderes Styrke, og Sextus Roscius' Farer.

Jeg beder Eder derfor indstandz, Domme-re, at I opmærksom og med Overbærelse ville høre mine Ord. Af Tillid til Eders Retfærdighed og Wiisdom har jeg taget en større Byrde paa mig, end jeg mærker, jeg kan bære. Dersom I i nogen Deel lette mig denne Byrde, saa skal min Nid-tiarhed og Flid giøre, at jeg bærer den som jeg kan. Men skulde jeg, hvilket jeg ikke haaber, forlades af Eder, vil jeg dog ikke tabe Modet, og bære hvad jeg har paataget mig, saa langt jeg kan: kan jeg ikke bære det til Stedet, vil jeg heller synke under Vægten af min Pligt, end enten af Troeløshed slænge bort, eller af Sielsvaghed nedlegge, hvad man engang, af Tillid til min Værlighed, har lagt paa mig.

5. Ogsaa dig, M. Fannius, beder jeg indstandigen, at som du har viist dig tilforn for det romerske Folk, da du som øverst Assessor styrede Forhøret i denne samme Sag, du ogsaa paa denne Tid som Præses i Retten, viser dig baade for os og Folket 12). Du seer, hvilken Mængde Menneker

10) Hiint fede og herlige Bytte, som Chrysogonus har gjort ved at lade sig tilslaae det Rosciske Jordegods for en Spotpenge.

11) Naar Dommere siges at være valgte eller udnævnte til en vis Ret i en vis Sag, saa sigtes dermed til den Rettighed, som Parterne havde til at frabede sig de Dommere som Valget ved første Lodkastning var faldet paa (rejectio iudicium). De som da bleve tilbage, tilligemed dem som Valget ved nye Lodkastning faldt paa (subsortitio) sagdes at være valgte til Retten.

12) Marcus Fannius var nemlig nu, som Prætor, Præses i Retten; tilforn da Forhøret holdtes, var han ikkun iudex quaestionis, den øverste Dommer, hvilken det tilkom i Prætors Sted at afhøre Vidner, at lade Documenter forelægge, og forberede Sagen saaledes, at Retten siden kunde fælde en Dom deri.

denne Sag har samlet; du kjenner hvilken Forventning der er hos alle, hvor stor Langselen er, at Rettergangen maae være skarp og alvorlig. I lang Tid er det den første Ret, som sidder i Anledning af Dolkemordere 13), og imidlertid ere de skammeligste og grueligste Mord begangne. Alle haabe, at nu, du er Prætor, vil denne Criminel-sag, som angaar haandgribelige Misgjærninger og daglig Blodsudgydelse, ikke blive drevet med mindre Iver 14). Den høie Tone, hvormed Sagføgere i andre Sager pleie at lade sig høre, den betiene vi, som ere Sagfældige, os af paa denne Tid. Vi begjære af dig M. Fannius, og af Eder, Do mere, at I paa det skarpeste straffe Misgjærningerne, paa det tapperste modsætte Eder den ublueste Dumdriftighed, betænke, at dersom I ikke i denne Sag vise, hvorledes I ere sindede, saa vil Folks Begjærighed, og Ondskab, og Driftighed være til den Fræthed, at Mord vil blive begaaede, ikke allene lønligen, men ogsaa her paa Torvet, foran dit Dommersæde, Fannius, for Eders Fødder, Dommere, imellem disse Bænke. Thi hvad andet sættes der Forsøg paa med dette Lovmaal, end at de maa have Tilladelse dertil? Anklagere ere de, som have bemægtiget sig denne Mands Formue; Indstævnte den, de intet have ladet tilbage uden Elendighed: Anklagere de, som have haft Fordeel af den gamle Roscius's Mord, Indstævnte har ikke allene haft Sorg af sin Faders Død, men ogsaa Armod: Anklagerne have

- 13) Med hvilke Sulla saae igiennem Fingre i de borgerlige Krige, for at give sit Partie Naaderum til at hævne sig paa dets Fiender.
14) Nemlig end dengang, du ikkun var judex quaestionis.

paa alle Maader søgt at tage endog denne af Dage, Indstævnte kommer for Retten endog med Esorte, at han ikke her paa Stedet, lige for Eders Dine, skal myrdes. Kort: Anklagerne kræver hele Folket Havn over, Indstævnte er den eneste, som har undgaaet deres ugudelige Morderhaand.

6. Men paa det at I desto lettere kunne indsee, Dommere, at hvad der er sæet, er værre, end hvad jeg siger derom, saa vil jeg forklare Eder Sagen, hvorledes den er tilgaaet fra Begyndelsen: I skulle da desto lettere kunne dømme baade om denne uskyldige Mands Mød, og om hines Dumdriftighed, og om Statens Jammer.

Sextus Roscius, dennes Fader, fra Municipiet 15) Ameria 16), var baade af Byrd og Stand og Formue, ikke allene i sit Municip, men ogsaa i Nabolauguet udisputerlig den meest anseete Mand; derhos i Yndest og nøie Forbindelse 17) med den fornemste Adel. Thi Meteller, Servilier, Scipioner (Familier, hvilke jeg nævner med tilbørlig Hoiagtelse) 18), havde ikke allene Gjestevenkskab med ham, men omgikkes ham ogsaa som

- 15) Municipier vare smaae Stæder eller Flekker, som havde deres egne Love og ansaaes derfor ypperligere end Coloniestæderne, som regjeredes efter romerske Love.
16) En Flekke i Umbrien.
17) Denne nøie Forbindelse kaldtes hospitium, jas hospitii, Gjestevenkskab, og bestod i, at de romerske Borgere droge ind til disse deres Venner paa Landet, naar de vare paa Reiser, og ligeledes modtage dem i deres Huse, naar de kom til Rom.
18) See ovenfor 6te Ann.

en Hunsven. Dette er da og den eneste Fordeel, han har efterladt Sønnen. Thi hans Fædrenes gods have Røvere af Familien 19) med Vold revet til sig: hvad den Stakkel har tilovers, hans gode Navn og hans Liv, forsvares af hans Faders Venner 20). Ligesom han altid havde været Under af Adelen, saa tog han sig især af den i sidste Opløb 21), da det gik alle Adeliges Ære og Belfærd, og søgte frem for andre i det Naboeislaug at hjælpe dette Partie ved Tjeneste, Nidkærlighed, og Indskyldelse. Thi han holdt det for billigt, at sægte for deres Ære, for hvis Skyld han selv var saa æret blant Sine. Efterat Seieren var afgjort, og vi havde lagt Baaben bort: paa den Tid, da de Folk, som holdtes for at have været Modstandere, gjordes fredløse og holdtes fast fra alle Egne; var han idelig i Rom og gik dagligen paa Torvet i Alles Næsyn; saa at han mere syntes at hovere af Adelenes Seier, end befrygte at den skulde forvolde ham nogen Fortrød.

7. Han laae i et gammelt Fiendskab med tvende Roscier fra Ameria; af hvilke jeg seer den eene sidde paa Anklagernes Bænke, den anden hører

19) De to Roscier, Capito og Magnus (hvorum siden) tilligemed Chryfogonus.

20) De forhen nævnte Meteller, Servillier og Scipioner, som vare tilstæde ved Sagens Forhandling, for at vise, de vare Venner af Familien.

21) Da Cinna og Marius som holdte med Almuen imod Adelen, der beskyttedes af Sulla, betienende sig af Sulla's Graværelse fra Rom, indtog Hovedstaden og dræbte alle Sulla's Venner og Tilhængere.

jeg, eier 3 af hans Godser. Havde han saa vel kundet vogte sig for disse Fiender, som han pleiede at frygte dem, saa skulde han levet. Og han havde vel Nærsag, Dommere, at frygte dem. Thi disse to Roscier, af hvilke den eene har Tilnavn af Capito, den anden som sidder her, kaldes Magnus, ere saadanne Folk: Den ene holdes for en gammel berømt Gladiator, som har vundet mange Seierspalme. Denne her 22) har nyelig givet sig i Skole hos den første som sin Læremester 23); og da han før denne Dyst 24) var en Sinker, har han nu uden Modsigelse overtruffet sin Læremester selv i Ondskab og Dumdriftighed. Thi paa en Tid, da Sextus Roscius var i Ameria, og denne Titus Roscius i Rom; da Sønnen idelig laae paa sin Faders Godser, og efter hans Villie lagde sig efter Huusholdning og Bondevæsen, men den anden jevnlig var i Rom; seer det, at Sextus Roscius, som han kommer fra et Aftensmaaltid, myrdes ved Badstuen paa Palatinerhøien.

Jeg haaber, at det heraf allene ikke er utydeligt, hvem Mistanken om Sierningen falder paa. Men dersom det, som hidindtil ikkun er mistankeligt, ikke bringes til Tydelighed, saa maae I ansee min Principal for skyldig.

Saa snart Ser. Roscius var dræbt, er en vis Mallius Glaucia, en fattig Frigivens Son, en Klient og Fortrøelig af den omtalte Titus Roscius,

22) Som var tilstæde i Retten.

23) Disse Gladiatorernes Læremestere kaldtes Lanista, og forstaaer han ved denne Læremester Roscius Capito.

24) Før Ser. Roscius' Mord.

den første der melber det til Ameria, og melber det ikke i Sønnens, men i hans Fiendes Titus' Capito's Huus. Og da Mordet var skeet om Aftenen efter Kloffen 7, kommer Budet til Ameria ved Dagbrækningen. I 10 Timer, ved Nattetider, jager han i en Postcalesche 56000 Skridt 25), for ikke blot at være den første, der bragte den Afdødes Fiende et gladeligt Budskab, men ogsaa for at vise ham den endnu af hans Fiendes Blod ryggende Dølf. Fire Dage efter at dette var skeet, melbes Sagen til Volaterra 26), i Sylla's Leier, til Chryfogonus. Man forestiller den skønne Capital, de herlige Godser (thi han har efterladt tre, hvilke næsten alle ligge ved Tiberen 27), man taler om min Principals hielpeløse og forsødte Tilstand: da det ingen Sag havde været at myrde hans Fader Ser. Roscius, en fornemme og yndet Mand; saa kunde denne uforsigtige Landsbyetosse, som var ubekendt i Rom, meget let tages af Dage, hvortil de love deres Tjeneste. For ikke længer at opholde Eder, Dommere, Complotter 28) kommer i Stand.

8. Paa en Tiid, da ingen talede mere om Proscription 29), og de endog som tilforn havde fryg-

25) Omtrent 10 a 12 af vore Mile, naar man regner 5 til 6 romerke eller italienske Mile, hver paa 1000 Skridt, til en dansk.

26) En Bye i Umbrien, endnu Volterra.

27) Altsaa meget bekvem for Producternes Afsetning og Transport.

28) Næmlig imellem Chryfogonus, Magnus og Capito, om at deele Roscius's Godser imellem sig.

29) Jeg har i Indledningen forklaret, hvori den bestod. Ordet havde sit Navn af proscri-

tion, som kom tilbage og troede at Taren allerede var forbi, seer man Ser. Roscius' Navn anslaget, der dog havde været saa stor en Ven af Adelen 30). Chryfogonus lader sig hans Godser tilslaae. Tre af de allerbedste overleveres Capito til Eiendom, hvilke han den Dag i Dag, er Besidder af: al den øvrige Formue bemægtiger sig Titus Roscius, der sidder, i Chryfogonus' Navn, som han selv siger. Disse Eiendomme, som ere af 6 Millioner Sestertspenges Værdie, købes for 2000 Sestertspenge 31). Alt dette, veed jeg vist, Dommere, er skeet uden Sullas' Vidende. Det er heller ikke at undre, om en Mand som paa een Tiid har kaade det Forbigangne at tænke paa, og det Forestaaende at belave sig til: som eene har at raade baade over Fred og Krig: paa hvis Dine Alle vogte, og som eene styrer alle Ting: som er hølemret med saa mange og vigtige Forretninger, at han neppe kan drage Aande — om der er noget, siger jeg, som saadan en Mand ikke lægger Mærke til; fornemmelig da der ere saa mange

bere, at lade anslaae til offentlig Auction.

30) Og altsaa af Sullas' og Sullanernes Partie, der ingen Frygt burde have for at proscruberes.

31) Altsaa for en stor Bagatel. Aarsagen var dobbelt 1) fordi ingen stikkelige Folk stattede om at berige sig paa denne uanstændige Maade med de ulykkelige Crileredes Gods; 2) fordi man ikke var sikker paa at beholde det saaledes erhvervede Gods, da der snart kunde komme andre Tider, naar det blev reclamationeret, og man blev nødt til at give det tilbage igjen.

som passe paa, naar han har det travlt, og lure paa Leiligheden, at de kan begynde paa noget sligt, saastart han seer ned for sig 32). Dertil kommer, at saa lykkelig han er, saa kan ingen have saa stor Lykke, at det ikke i et stort Tyende skulle findes noget Skarn, enten Træl eller Frigiven 33).

Imidlertid kommer denne brave Mand 34) Titus Roscius, Chryfogonus' Commisſionær, til America, bemægtiger sig min Principals Godser, kaster den stakkels forgræmmede Mand, der endnu ikke engang var bleven færdig med sin Faders Liigfærd, nogen ud af Huset, og støder ham paa Hovedet bort fra sit Fædernearnested: selv bliver han Herre af en meget anseelig Capital. Og han som tilforn havde lidt Mangel paa alting, ruttede nu, som det gaaer, med en Andens Midler. Meget slæbte han aabenlyst hjem til sig, mere skaffede han hemmelig tilside, ikke lidet kienkede han rundeligen til sine Hælere, Resten solgte han paa Auction.

9. Dette forekom Ameritnerne saa skammelig, at hele Dyen var fuld af Graad og Sukke. Thi mange Ting svævede paa eengang for Pine: Ser. Roscius i sin bedste Velstand paa den grueligste Maade taget af Dage; Sønnen i den beklageligste Armod, da den ugudelige Nøver ikke engang

af saa stor en Arv havde ladet ham beholde en Veitil sin Fædernegrav 35): Godsernes skændige Salg, skændige Besiddelse; hvad der var stiaalet, hvad der var ranet, hvad der var kienket bort. Ingen som jo heller vilde see Dyen i Brand, end Titus Roscius at bramme af at være Herre over saa vakker og agtet en Mands, som Sextus Roscius', Eiendomme. Saa beslutter da strax Raadet, at de 10 fornemste Raadsherrer skulde reise til Sulla, og sige ham, hvad Mand Sextus Roscius havde været: skulde klage over disse Skarns Voldsomhed og Uretfærdigheder, bede ham at redde baade den døde Faders gode Navn og Rygte, og den ufyldige Søns Formue. Decretet selv vilde I behage at høre. Raadets Decret 36).

De Assendte komme i Leiren. Marker, Dommere, hvad jeg alt tilforn har sagt, at disse Voldsomheder og Skarnstykker skee uden Sulla's Vidende. Thi strax kommer baade Chryfogonus selv til dem, og assender fornemme Folk for at bede dem, at de ikke vilde gaae til Sulla, og at love dem, at Chryfogonus vilde gjøre alt, hvad

32) D. slapper det allermindste sin Opmærksomhed. Hvor fortræffeligen dette hele Sted er udtrykt, og tillige hvor klogt, behøver man næppe at gjøre nogen opmærksom paa.

33) Chryfogonus var en Frigiven, og hørte altsaa til Sulla's Huustyende.

34) Med Tilnavn Magnus — brave Mand siges ironisk.

35) Det var ellers noget, som en Godseier, naar han havde en Familiebegravelse paa sin Jord, pleiede at forbeholde sig, naar han solgte Godset. Men glemte han i Contracten at gjøre denne Exception, saa hørte Veien til Gravstedet Riiberen til, og Familien maatte betale ham for Afgang derti, med mindre det var en Landevei. Da nu Roscius' Gods var blevet solgt i Sulla's Navn, saa havde ingen tænkt paa at forbeholde Familien denne Rettighed.

36) Hvilket Decret her blev forelæst.

de ønskede. Der var kommen saadan en Angest over ham, at han heller vilde døe, end at Sulla skulde underrettes om disse Ting. Da han nu forsikrede, at han skulde slette Roscius' Navn ud af Proskriptionsprotocollen, og levere Godserne ryddelige til Sønnen; og da T. Roscius Capito, som var iblant de 10 Afsendte, lovede ogsaa det samme, saa bleve disse ærlige Mænd, der demte om andre efter sig selv, troeskylbige, og vendte tilbage til Ameria uden at forestille Sagen. I Forstningen satte hine det op fra een Dag til den anden; saa drog de Sagen endnu mere i Langdrag; derpaa afviste de ham med Snak og gjækkede ham aabenbar; tilsidst var det let at mærke, at de satte ham efter Livet, og troede ikke, de længere kunde beholde Andres Formue, saalænge den rette Eier levede.

10. Saasnart Sextus Roscius fornemmer dette, tager han, efter Benners og Vrenners Raad, sin Tilflugt til Rom, og begiver sig til Hendes Naade 37) Frue Lucilia Neposdatter 38), som hans Fader havde havt jevnlig Omgang med. Denne Dame, Dommere, er af alle stedse bleven holdet for et Mynster paa gammel Ærlighed, og saaledes viste hun sig ogsaa nu. Hun tog den Hjelpelese, huusvilde og udplyndrede Sextus Roscius, som flyede for Stiemændenes Dolke og Trudsel, i sit Huus, og stod sin fortrykte og af alle opgiv-

ne Gjaæfteen bi. Hendes Dyd, Troeskab og Naarvaagenhed har man at takke, at han heller levende har kunnet anklages end myrdet behandles som fredløs. Thi saasnart de Skarn mærkede, at Roscius' Liv bevogtedes med stærke Omhu, og at der ingen Leilighed gaves til at satte Mordet iværk; saa fattede de det høist voldsomme og dristige Anslag, at lægge Sag an imod ham som Fadermorder, at være sig om nogen forslagen Anklager, der kunde sige noget om denne Sag uden Mistanke, og endelig, siden Beskyldningen var saa svag, at betiene sig af Tiden. Thi saa snakkede Folk: "at, siden der i saa lang Tiid ingen Sager *) vare paakiendte, saa maatte den sældes som først blev stævnet for Retten: tilmed vilde denne Mand ingen Advokat faae formedelt Chrysogonus' Yndest: om Godsernes Salg og hint Complot turde ingen tale et Ord: naar Fadermord allene blev nævnet, vilde Beskyldningens Græselighed giøre, at han uden Noie blev ryddet af Veien, da ingen forsvarede ham". Dette er det Anslag, eller rettere, dette den Galenskab, der har tilskyndet dem at overantvorde ham til Ederes Slagterbank, siden de selv ikke have kundet dræbe ham, saa gierne de vilde.

11. Hvad skal jeg først besvare mig over? Hvorfra skal jeg helst begynde, Dommere? hvad Hielp skal jeg søge? og hos hvem? Er det til de uadelige Guder, eller til det romerske Folk, eller til Eder, som have den høieste Magt, jeg paa denne Tiid skal tage min Tilflugt? En Fader omkommer mordisk, hans Huus besættes, hans Gods tages, eies, ranes af hans Venner, hans Sons

37) I Orig. quam honoris causa nomino. See hvad jeg ovenfor har anmærket om saadanne Complimenter hos Romerne.

38) Herefter Kap. 50 kaldes hun Balearici Metelli Datter og Nepo's Søster; maafee paa begge Steder en Glossé som kommer fra Afsriverne.

*) Nemlig criminelle Sager, som Borgerkrigene havde hindret at komme for Retten.

Liv er usikkert, ofte efterfat af aabenbar og lunst Bøld. Hvad Ondskab synes at fattes efter saamange Misgjerninger? Alligevel opdyngte og forøgede de dette med andre Riddingsværker; opdigtede en utroelig Forbrydelse, skaffe sig ved hans egne Penge Vidner og Klagere imod ham; bringe den Ulykkelige i saadan Forlegenhed, at han har at vælge, om han vil række Nakken frem til Roscius, eller indsyet i en Sæk 39) dse den forsmædeligste Død. Advokater have de troet, skulde mangle ham; de mangle ham; men En som tør tale frit, tør som en ærlig Mand forsvare ham — og mere behøves ikke i denne Sag — mangler ham i det mindste ikke, Dommere, siden jeg har paataget mig Sagen. Kan vel være, at Ungdoms Uforstand har dreven mig til at paatage mig den; men siden jeg engang har gjort det, saa maa, ved Gud! alle Trudler og Farer fra alle Kanter overhænge mig; jeg skal gaæ dem imøde og trodse dem. Det er min fulde og faste Agt, ikke allene at sige alt hvad der kan høre til Sagen, men ogsaa at sige det gierne, dristigen og frit. Der kan intet møde af saadan Vægt, Dommere, at Frygt skulde formaae mere hos mig end Ærlighed. Thi hvo kan tænkes saa ubekymret, at han kan tie og forsøgte saadant, naar han seer det? Min Fader have I dræbt, da han ikke var fredløs; efterat han var dræbt, have I sat ham i de Fredløses Tal; mig have I med Magt jaget af mit Huns, min Fædernesformue ere I Ciere af: hvad vil I mere? Ere I komne endog til Skrankerne med Sværd og Dolk, for her enten at dræbe Sextus Roscius, eller at see ham sædret ved Lov og Dom?

39) Som var Fædermorderes ældste Straf, at indsyes i en Sæk og kastes i Havet.

12. Det er ikke længe siden, at C. Fimbria levede, det allerdumdristigste, og — hvori alle ere eenige, undtagen de der selv ere galne — det allergalteste Mennecke, vi have havt *). Denne havde besørgt, at den dydigste og ypperste Mand i Staten, Quintus Scævola — til hvis Hoes hver Hverken er Sted at sige meget, og mere dog ikke kan siges, end det romeriske Folk selv mindes om ham — blev saaret ved C. Marius' Ligbægørgelse; men, da han erfarer, at han kunde leve, stævner han ham for Retten. Og da man spurgte ham, hvad i al Verden han tænkte at sige imod en Mand, som ingen engang efter Fortieneste kunde rose tilgavns, skal det rasende Mennecke have svaret: "at Scævola ikke havde ladet Dolken komme dybt nok ind 40)." Aldrig har det romeriske Folk seet noget Uværdigere, end denne samme Mand's Død, som styrkede alle Borgere i Fortvivlelse. Thi da han havde fore at redde dem ved et Forlig, blev han et Offer for Partiernes Raserie 41).

*) Denne Mand, en Søn af den Fimbria, der havde været Consul med C. Marius, beskrives saaledes af Cicero Brutus 66: "han talede alt med høj Røst, hans Ord vare valgte, hans Foredrag varmt; alligevel rasede han saaledes, at man maatte undre sig over Folkets Stødsløshed, der kunde give en gal Mand Plads imellem Veltalende".

40) Den samme Historie fortæller Val. Marius IX, II.

41) Denne Scævola, da han arbejdede paa at fiske Eenighed imellem Sulla's og Marius' Partier, blev han ihjelslaget i Vestibulen af Besta's Tempel ved Prætorens Damasippus' Foranstaltning, efter den unge Marius' Befalning, som var Consul med Carbo. —

— Ere ikke Eders Handlinger og Ord Gimbria's i alle Henseender lige? I anklage Sertus Roscius. Hvi saa? fordi han er undflyet Eders Hænder, fordi han ikke har ladet sig ihjelslaae. Hint synes stammeligere, fordi det er vedersfaaret Scævola: dette, fordi det kommer fra Chrysogonus, skal taales!

For Himmels Skyld! hvad er det i denne Sag som trænger til Forsvar? hvad Omstændighed er der, som kræver en Advokats Wittighed, eller savner synderligen en Talers Gaver? — Vi ville udvikle den hele Sag, Dommere, og betragte den som den ligger for Eders Pline: I skulle da bedst indsee, hvorpaa det kommer an ved denne Rettergang; hvad det er, jeg bør tale om, og hvad I have at gaae efter.

13. Der er tre Ting, som paa denne Tid, saavidt jeg kan skønne, besvære Sertus Roscius: Contrapartens Beskyldning, Driftighed og Magt. Beskyldningen har Crucius paataget sig at sammensmede: Driftighedens Rolle have Roscierne krævet for sig: og Chrysogonus, den meget formaaende Chrysogonus, strider imod os med Magten. Om alle disse Ting indseer jeg, jeg bør tale: ikke paa samme Maade om alle, efterdi det første henhører til min Pligt, men de to andre Stykker har det romerske Folk paalagt Eder. Nu hvorledes da! Jeg bør lægge Beskyldningen fra os, og I bør baade gjøre Driftigheden Modstand, og jo før jo heller sætte en Dømming for saadanne Folks farlige og utaalelige Magt.

Sertus Roscius beskyldes at have dræbt sin Fader. Gud bevare os! en affærlig og ugudelig

Ellers er dette Sted ikke tydeligt i Texten, og Ernesti mener, at det er forrykket af sin Plads.

Gjerning, der eenes synes at indbefatte alle andre Misgjerninger. Thi dersom det er smukt sagt af de vise, at Kierlighed til Forældre ofte fornærmes ved en Dine: hvad Straf kan optænktes stor nok imod den som dræber sin Fader, for hvem han selv efter menneskelige og guddommelige Love burde dee, ifald det krævedes? Ved saa stor, saa fal, saa uhort en Misgjerning, som saa selben er begaaet, at, naar man engang har hørt det, er det blevet anseet som et Vidunder og Bærfel: hvad Beviser i al Verden tænker du her, Crucius, du bør bruge, naar du fremtræder som Klager? Bør du ikke vise en besynderlig Driftighed hos den som beskyldes; vilde Sæder og en bæstiff Natur; det lastefuldeste og skandigste Levnet, og kort: alt hvad der kan gjøre et Menneske til en Rovehals og et Affkum? Men intet af dette har du lagt Sertus Roscius til Last, end ikke for at have noget at sige imod ham.

14. Sertus Roscius har dræbt sin Fader. Hvad Mand denne Roscius? Maa ske et fordærvet og af starns Folk forledet ungt Menneske? — Nei, over 40 Aar gammel. — En gammel Stiemand da, en diav og i Morderhaandværket dreven Karl. — Men dette har I ikke engang af Klageren hørt sige. — Nu saa har da Svælgerie, kan jeg tænke, stor Gield, utænkelige Begierligheder drevet Mennesket til denne Ugierning. Hvad Svælgerie angaaer, saa har Crucius friekendt ham derfor, i det han har sagt, at han snart aldrig har været ved noget Giarstebud. Gield har han aldrig havt. Og Begierligheder — hvad Begierligheder kan der være hos den, der (som Klageren selv har ladet ham høre) altid har boet paa Landet og levet af Agerbruget: en Levemaade, som allermindst føder Begierlighed, men leder til Nøisomhed. — Hvad

er det da som har bragt Certus Roscius paa saa rasende et Indfald? Hans Fader, siger man, var misfornoiet med ham. — Hans Fader var misfornoiet med ham? Og af hvad Aarsag? Denne maae dog nødvendigen have været billig, og vigtig, og tydelig. Thi ligesom det første er utroeligt, at en Søn skulde have myrdet sin Fader uden mange og vigtige Aarsager; saa er det sidste ikke rimeligt, at en Fader har hadet sin Søn uden mange og store og trængende Bevæggrunde. Lad os da komme tilbage til det samme igien, og spørge: hvad det har været for store Feil, denne eeneste Søn har havt, hvorfor han har mishaget sin Fader. Men det er klart, at han ingen har havt. Faderen har da været affindig, at han har hadet sit eget Riad og Blod uden Aarsag. — Nei! det var den allerfindigste Mand. — Nu, saa er det da aabenbart, at dersom hverken Faderen har været affindig, eller Sønnen et Skarn, saa har hverken Faderen havt Aarsag til Had, eller Sønnen til Misdgierning.

15. Hvad der har været Aarsag til Hadet, siger han, veed jeg ikke, men at der har været Had, det seer jeg. Thi tilforn da han havde to Sønner, vilde han at den anden, som er død, altid skulde være hos ham, men denne havde han forviist paa sine Landgodsfer.

Det gaaer mig her med den bedste Sag, som det gik Crucius med sin flette og løse Klage. Han var forlegen for at finde Grunde til til at bestyrke sin opdigtede Besskyldning, og jeg veed ikke paa hvad Maade jeg skal svække og tilintetgiøre saa løse Grunde. Hvad er det du siger, Crucius? Saamange Gaarde, saa skionne, saa indbringende, havde Certus Roscius overgivet til sin Søn at varte og drive, for at forvise og straffe ham?

Hvad er det? Fædre som have Børn, fornemmelig af den Klasse 42), i Flækker som leve af Jordbrug, holde de det ikke for det allerønskeligste, at deres Sønner helst lægge sig efter Huusholdningen, og anvende den største Flid og Noie paa Landvæsenet? — Men, kan jeg tænke, han havde fikket ham saaledes fra sig, at han skulde opholde sig paa Landet og alleene sødes paa Gaarden? at han skulde undvære alle Fordeele? — Hvad! om det er vitterligt, at han ikke alleene har forestaaet Godserne, men nydt Indtagterne af visse Grundstykker, imens Faderen levede? Skal endda dette travle Landsbyelevnet kaldes Delegation og Forviisning? Du seer Crucius, hvor langt din Slutningsmaade er fra Sandhed og Erfaring. Hvad Fædre sædvanlig giøre, det laster du som nyt: hvad der seer af Godhed, det forestiller du som grundet paa Had: hvad en Fader har tilstaaet sin Søn af Agtelse, det siger du, han har gjort for at straffe ham. Dette indseer du ogsaa meget vel. Men du er saa aldeles fattig paa Bebrejdelser, at du troer, du bør ikke alleene sige os imod, men ogsaa Naturen, ogsaa Etik og Sædvane, ogsaa den almindelige Tænkemaade.

16. Men paa den Tiid, da han havde to Sønner, hvorfor kom den eene aldrig fra ham, og hvorfor lod han den anden være paa Landet? — Her, Crucius, tag mig det ikke ilde op; thi jeg siger det ei til Bebrejdelse, men til Advarsel. Fordi Lykken ikke har været dig saa ganstig, at du med Vished har kundet sige din Fader, og selv erfare, hvorledes en Fader er findet imod sine Børn; saa har du dog vist af Naturen ikke liden

42) Næmlig af fornemme og bemidlede Folk som Certus Roscius var.

Humanitet; hvortil er kommen en skikkelig Opdragelse, saa du ikke er ganske uden Studeringer 43). Nu, saa sig mig da, (at jeg skal bruge opdigtede Charakterer); synes du, den Gamle hos Cæcilius 44) gjør mindre af sin Søn Euthycus, Landmanden, end af den anden Chærestatus — er det ikke saa han hedder? — at han har den eene hos sig i Hovedstaden for at gjøre ham Dre, og har forviist den anden paa Landet, til Straf? — Hvorfor tager du din Tilflugt til disse Narrerier 45), vil du sige. Saa tænker du maaste, det er mig vanffeligt, at anføre navnlig mangfoldige, enten af mine Tribusbrødre 46), eller af mine Naboer (for ikke at gaae længere) der ønske, at de af deres Børn, som de gjøre meest af, vilde bestandig opholde sig paa Landet? Nei. Men at nævne bekiendte Folk, er forhadet; især da det først er uvist, om de skiotte om at nævnes, dernæst ingent vilde være jer mere bekiendt end denne Euthycus er; og, hvorom alting er, det i sig selv gjør intet til Sagen, enten jeg nævner dette unge Men-

43) Dette siger han ligesom til Undskyldning for, at han anfører Exempler af en Digter; thi Digternes Læsning udgjorde en vigtig Deel i den romerske Ungdoms Opdragelse.

44) En latin-skomiisk Digter.

45) Han mener Poeternes opdigtede Charakterer.

46) Det romerske Folk var, som bekiendt, fra de ældste Tider inddeelt i Tribus eller Roder, hvoraf Hovedstaden havde sine, som kaldtes urbanæ, Landet sine som kaldtes rusticæ. Da de fornemste Familier havde Godser paa Landet, saa vare de gemeenlig indkrevne i de sidste hvorved disse bleve anseete fornemmere end de første.

neske af Comoedien, eller nogen vis Person fra Amtet Beji 47). Thi disse Charakterer anseer jeg, at være af Poeterne opdigtede, for at vi skulde se vore Sæder afbilde under fremmede Mærker, og have et levende Contrafæi af vort daglige Liv. Men henvend nu, om du behager, dine Tanker til den virkelige Verden, og betragt, ikke alleene i Umbrien og Nabelauget deromkring, men i disse gamle Municipier, hvad Levemaade Huusfædrene meest rose. Du skal da i Sandhed faae at see, at du af Mangel paa Beskyldninger har gjort Nosciscus en Forbrydelse af den allerførste Fortieneste. 17. Men dette gjøre Børn, ikke alleene for at seie Forældrene; men baade jeg, og jeg er vis paa, enhver af Eder har kiendt en Mængde, som af sig selv have havt Lyst til Agerbruget, og som ansee dette Bøndelevnet, hvilket du vil gjøre Folk Skam og Vebredelse af, for baade meget anstandigt, og behageligt. Selv denne Sextus Nosciscus, du kan ikke troe, hvilken Lyst han har til Landvæsenet, hvilken Indsigt deri. Som jeg hører af disse hans Naboer, meget smukke Folk, saa har du ikke mere Snildhed i den berygtede 48) Anklagerprofession, end han har i sin. Men, kan jeg troe, siden Chryfogonus saa vel, der ikke har levnet ham noget Guds, faaer han vel baade glemme Professionen, og lade Lysten fare. Saa ynkværdigt og skammeligt dette er, vil han dog bære det med Taalmodighed, Dommere, naar I beskytte hans Liv og gode Nygte. Men dette er det utaaelige, at han er kommen i denne Ulykke for sine mange gode og skianne Godfers, Skyld, og at det skal være ham meest i Veien, at han har

47) I Nærheden af Rom.

48) Ito.

dyrket dem med Flid: hans Ulykke er altsaa ikke stor nok, at han har dyrket dem for Andre, ikke for sig selv; men det skal lægges ham til Last, at han overalt har dyrket dem.

Hum! Crucius; du skulde kommet latterlig affed med den Klage, dersom du havde levet i hine Tider, da man hentede Consuler fra Moven. Thi da du anseer det for Banære at forestaae et Jordegods, skulde du vist nok holde 49) Atilius, hvilken Gesandterne foresandt paa Marken, med egen Haand isærd med at saae, for en Bondeknold, og gemeen Karl. Men, troe mig, vore Forsadre bemte langt anderledes baade om ham og andre saadanne Mænd; og derfor have de i Stedet for en meget liden og fattig Stat efterladt os en meget stor og blomstrende. Thi deres egne Jorde dyrkede de med Flid, og tragtede ikke graadigen efter andres: derved udvidede de Staten, og skaffede det romerske Folk baade Jorde og Byer og Nationer til Vasaller.

18. Ikke forebringer jeg dette, for at det skal sammenlignes med det som nu spørges om; men for at det kan stionnes, at efter som de største og fortienteste Mænd hos vore Forsadre, der bestandig burde siddet ved Statens Roer, alligevel have anvendt nogen Flid og Tid paa Agerdyrkningen, saa bør man tilgive den Mand, der bekiender sig at være Bonde, og bestandig at have levet paa Landet; fornemmelig da der var iætet, han kunde gjøre, som var takkeligere for hans Fader, behageligere for ham selv, og i Gierningen anstandigere. Jo, jo! Crucius, Faderen maa vel have

baaret et bittert Had til sin Søn, siden han lod ham blive paa Landet. Den Sag, kan jeg tænke, er klar nok.

Er der ellers noget? — Tilvisse, siger han: han havde i Sinde at gjøre ham arveløs. Godt! der siger du noget, som er Sagen vedkommende. Thi saadant som dette, tænker jeg, du selv erkjender for løs og daarlige Snak: "han spiste aldrig med sin Fader" — for han kom ikke engang til Byen uden meget sjelden: "der var næsten ingen, som bød ham til sig". — Gandske naturlig, da han hverken opholdt sig i Staden, eller skulde budet nogen igien. — Dog, dette indseer du selv at være Sladder. Lad os tage fat paa det, vi begynde paa; thi vissere Beviis paa Had kan ingenlunde findes.

19. Faderen tænkte at gjøre Sønnen arveløs. Jeg vil ikke spørge, af hvad Aarsag? Jeg spørger: hvoraf veed du det? Skjønt det var din Skyldighed at fremsøre og opregne alle Aarsager, og, naar du ingen løs Anklager vilde være, saa burde du ved saa svær en Beskyldning, forklare alle de Feil og Forseelser hos Sønnen, som kunde have opirret Faderen til at overvinde Naturen selv, til at udrydde en saa dybt indplantet Kierlighed, kort til at glemme at han var Fader: hvilket alt jeg ikke troer, kunde have skeet uden store Forseelser hos Sønnen. — Men du skal have Lov at gaae det forbie, som du tier med, og derved erklærer for intet. Kun at han har villet gjøre sin Søn arveløs, det bør du i det mindste lægge for Dagen. Hvad frembringer du da, for at gjøre os dette troeligt? Med Sandhed kan du intet sige; saa digt i det mindste noget, som har Skin, at du ikke plat skal synes at gjøre det, du aabenbar gjør, drive Gief med denne Ufkyldiges

49) Atilius Regulus Serranus, som blev hentet fra sit Landsbyearbejde til at anføre den romerske Krigshær.

Forfatning, og med saadanne værdige Mænd, som disse Herrer ere.

Han har villet giøre Sønnen arveløs. Af hvad Marsag? Jeg veed ikke. Har han gjort det? Nei. Hvem har forhindret ham? Han tænkt't. Han tænkt't? Hvem har han sagt det til? Til ingen. — Er det andet, end at misbruge Domstole og Love, og Eders Høihed til sin Interesse og til sine Luner, naar man paa saadan en Maade lægger Sag an, og bebrejder det, som man ikke allene ikke skal kunne, men end ikke gjør sig Umage for at giøre beviistligt? Der er ingen af os, Crucius, der jo veed, at du intet Fiendskab har havt med Sertus Roscius: alle indsee, af hvad Marsag du møder her som hans Modstander, alle veed, at det er dennes 50) Penge, der har forledet dig. Nu da! saa burde du dog med al din Nærighed troe, at disse Mænds Dom og den Nemniske Lov 51) maatte have noget at sige.

20. At der ere mange Anklagere i en Stat, er gavnligt, for at holde Dumdriftighed i Frygt. Alligevel er det ikkun gavnligt, naar vi ikke lade os aldeles giække af Anklagerne. En er uskyldig. Alligevel, endskiøndt han er frie for Brode, er han dog ikke frie for Mistanke. Saa beklageligt det

50) E. Roscius Magnus?

51) Man kiender denne Nemniske, eller som andre lase, Nemniske Lov, ikke stort uden af dette Sted, hvoraf man kan slutte, at dens Indhold har sigtet til at forebygge Chikaner eller usødige Processer, og at Strafpen for Chikanører (calumniatores) har været et Brændemærke i Vandet (see Kap. 20) af Bogstavet R. (formodentlig Kalumnator).

er, saa kan jeg dog paa nogen Maade tilgive dem, som anklage saadan en; thi da han dog har noget at sige, der ligner Beskyldning og bestyrker Mistanken; saa vil han ikke synes aabenbar at giække og forsætlig at drille. Derfor finde vi os alle villig i, at der er en Mængde Anklagere, efterdi den Uskyldige kan friekendes, isald han er bleven anklaget, og den Skyldige ikke kan fordammes, med mindre han vorder anklaget: men gavnligere er det, at en Uskyldig friekendes, end at en Skyldig ikke tiltales. Gias underholdes paa offentlig Bekostning 52), og Hunde sødes paa Capitolium 53) for at tilkiendegive, om Tyve komme. Tyve kan de vel ikke adskille, dog give de tilkende, om nogen kommer om Matten paa Capitolium; og eftersom dette er mistankeligt, vil de, skiont Umælende, heller forsee sig ved alt for stor Forsigtighed. Dersom Hundene ogsaa om Dagen gise, naar nogen kommer for at holde sin Andagt, vil man, tænker jeg, slaae slaae Veene over paa dem, fordi de giøre Allarm, endog naar ingen Mistanke har Sted. Lige paa samme Maade forholder det sig med Anklagerne. Nogle af Jer ere Gias, der allene skriige, uden at kunne skade: andre Hunde, der baa- de kan gise og bide. I saae Jeres Føde, som vi see: men I bør allermeest ansalde dem, som fortie- ne det: derved vil I indlagge Jer Folkets største Tak: siden, om I vil, kan I have Lov at gise ved en Mistanke, naar Broden er sandsynlig. Men dersom I forsare saaledes, at I beskyldte No-

52) See Liv. V. 47.

53) Dette om Hundene paa Capitolium grunder sig blot paa Cicero's Autoritet. Men skulde den ikke ogsaa være tilstrækkelig nok i saadan en Sag?

gen, for at have ihjesslaget sin Fader, og I ikke kunne sige, enten hvorfors, eller hvorledes, og I alleene give uden Mistanke. — Du! saa laaer vel ingen Venene over paa Jer; men dersom jeg kiender disse Herrer tilgavns, skal de sætte Jer det Bogstav, hvilket I ere saa fiendske, at I derfor hade dem alle 54), med saadan Estertryk i Panden 55), at I siden ingen kan klage over, uden Jer selv.

21. Gode Anklager, hvad har du givet mig at afbevise? Hvad disse Herrer at fatte Mistanke af? Han var bange for at blive giort arveløs. Godt! Men af hvad Aarsag han burde være bange, det siger du ikke. Faderen havde det i Sinde. Devis det! Nei! der er ingen, han har overlagt det med, ingen han har givet et Vink derom, at I deraf kunde falde paa denne Mistanke. Naar du paa denne Maade klager, Crucius, siger du da ikke aabenbar dette: jeg veed, hvad jeg har faaet, hvad jeg skal sige, veed jeg ikke: jeg har allene seet paa det, Chryfogonus sagde, at han ingen Advokat vilde faae, at der var ingen, som paa denne Tid turde male et Ord om Gudsfernes Salg, og om hiint Masepi 56). Denne falske Tanke har bragt dig i denne Ulempe. Du skulde, ved Gud! ikke have malet et Ord, dersom du havde troet, at nogen vilde tage' til Gienmæle. Jeg veed ikke, om I have lagt Mærke dertil, Dommere; men det sønne Uagen at see den Skjedsløshed, hvormed han førte sin Klage. Jeg kan troe, da han saae, hvad Folk der sadde i disse

Skranker 57), har han spurgt, om den eller den agtede at tale for den Sagkyldige: mig har han ikke engang tænkt paa, efterdi jeg ingen offentlig Sag tilforn har ført. Efterat han ingen fandt af dem, som kunne og pleie, begyndte han at blive saa skjedsløs, at, naar det falde ham ind, satte han sig, gif saa et Stykke, kaldte endog undertiden paa sin Dreng, jeg tænker for at bestille Aftensmad; saa at han stod for denne Ret, og denne Forsamling, aldeles som om han havde staaet i den ødste Udsænk 58).

(Fortsættelsen følger).

57) Paa de Sagkyldiges Bænke.

58) Hvor han ingen havde havt at tale til, hvor det ikke sønne Uagen at tale.

II.

Beretning om de ved Trinitatis Kirke indrettede nye Boutiqver, efter Forlangende meddeelt af Prof. N. C. Kall.

Paa den Plads, hvor de nye Boutiqver ved Trinitatis Kirke nu ere indrettede, har udi ældre Tider staaet en Bolig for Klokkeren ved bemældte Kirke. Ved Kiøbenhavns store Ildbrand i Aaret 1728 lagdes denne Bolig, som da beboedes af den bekjendte Søren Matthiesen, i Aske, og blev siden ei igien opbyggt, tildeels, fordi Kirken efter Branden savnede den dertil fornødne Formue, tildeels og fordi man ansaae det farligt for Kirken her igien at opføre en Bygning til Behoelse. Klokkeren blev til Erstatning for Søren

54) D. e. alle Videnskaber, al Kundskab.

55) Bogstavet R, som ovenfor er sagt.

56) Næmlig imellem Chryfogonus' og Roscierne.

af frie Bopæl tillagt noget vist i Penge til Huusleie, og Pladsen fra den Tid af henliggende øde, uden, saavidt bekiendt er, nogensinde at være bleven anvendt til Begravelser. Hverken paa denne eller paa anden Maade har Kirken havt nogen Indtagt af denne Plads; men samme er undertiden af Kirkens Betientere overladt een eller anden af de omkringboende til Afbetiening. Dette var og Tilfældet, da jeg efter Consistorii Valg i Maret 1796 blev Curator for denne Kirke.

Det er en bekiendt Sag, at saavel denne, som andre Stadens Kirker udi senere Tider have tabt betydeligt i Indtagter, især ved det forringede Antal af Liig, som begravnes her i Staden, og at derimod Udgifterne ved Bygnings- Materialers, Handvarks- Arbeides, og andre Fornødenheders høiere Priser meget have tiltaget. Efter den sidste ulykkelige Ildbrand i Maret 1795 bleve Kirkens aarlige Udgifter desuden ved den i Anordningen for Brandforsikringen i Kiøbenhavn af 17de Julii 1795 dens 8de §. befalede Assurance, endnu forøget med meer, end 200 Rdlr. Disse Omstændigheder krævede betimelig Omsorg for, at Udgifterne ikke med Tiden skulde overstige Indtagterne. Ved de første Indskrænkelse var dette ikke let at afværge; der maatte altsaa, naar Piemetet skulde opnaaes, tænkes paa de sidste muelige Forøgelse, og dette blev da et vigtigt Formaal for mig ved Kuratellens Modtagelse. Herved foranledigedes jeg til nøiere at undersøge Bestaffenheden af bemeldte ødeliggende Plads, og fandt mig da snart overbevist om, at en Indretning af Boutiquver for Handlende paa dette Sted, paa Hiørnet af een af Stadens betydeligste Gader, i Nærheden af eet af Hovedtorvene, vilde bringe Kirken en sikker og ei ubetydelig Fordeel. I Følge heraf

gjorde jeg Consistorium opmærksomt paa Pladsens fordeedlagtigere Anvendelse, og foreslog, at her paa Kirkens Beføstning, efter en medgiven Tegning, maatte opføres en Bygning indrettet til Boutiquver. Mit Forslag vandt Consistorii Bisald og dets Udførelse blev mig overdraget. Boutiquvernes Antal blev da nærmere bestemt til 9, nemlig 4 til Riøbmagergade, 4 til Landemærket og en Hiørne-Boutique. Jeg lod mig give af forskellige Mestere Overflag over alle Omkostningerne under eet, og, efterat have sammenlignet disse, sluttede jeg Afford med Muurmester Hr. Thrane, hvis Overflag baade lovede forsvarligt Arbeide, og befandtes tillige at være det billigste. Ham blev da tilstaaet for Materialer og Arbeidsløn til Bygningens Udførelse og alle dertil hørende Indretninger i alt den Sum 2300 Rdlr.; og blev han tillige forpligtet til at tilsvare Bygningens fuldkomne Vedligeholdelse i Henseende til Muur og Tag i fulde 5 Aar, fra den Tid af, den blev gandske færdig. I Februarii Maaned d. A. begyndtes paa Arbeidet, og i paafølgende Julii Maaned var det saa vidt fremmet, at samtlige Boutiquver nu kunde bortleies. Jeg forestillede imidlertid Consistorio, at den efter mine Tanker meest passende Maade til deres Bortleielse syntes at være offentlig Auction, især da man endnu ingen Erfaring havde for sig til at kunde med nogen Sikkerhed bestemme deres Værdie paa dette Sted. Efter de af mig foreslagne Auctions-Conditioner blev da af Consistorio en Auctions Holdelse berammet til den 2den Julii, hvis lykkelige Udfald fuldkommen svarede til mit og Consistorii Ønske. Det manglode ikke paa Lyshavere; alle Boutiquverne bleve bortleiede, nogle paa længere, nogle paa kortere Tid, i Overensstemmelse med den 5te og

7de Post i Auktions-Conditionerne. Tilsammen beløber den aarlige Leie af disse 9 Boutiquer sig til 438 Rdlr.

Conditioner,

under hvilke de ved Trinitatis Kirke indrettede nye Boutiquer stilles til Bortleie ved offentlig Auction *).

- 1) Hver Boutique optraades enkelt for sig og overlades den Høistbydende ubi Leie til deri at drive allsags Handel, hvortil han maatte være berettiget, dog undtages herfra Handel med Drikke- og Fødevarer, Hør, Hainp, Tuxer, og andre deslige særdeles brændbare Materialier.
- 2) Den Høistbydende er pligtig til at stille antagelig Sikkerhed for sit Bud.
- 3) Leien, som ved det høieste Bud bestemmes, erlægges halvaarsviis til Michaelis og Paaſke Flyttestid, og betales altid forud det følgende Halvaars Leie.
- 4) Leieren maa paa Auktionsstedet, erklære sig, om han ønsker at tiltræde den ham tilslagne Boutique strax, eller til Michaelis dette Aar. I første Tilfælde bliver han pligtig tilligemed Leien fra Michaelis d. A. til Paaſke næste Aar ogsaa forud at erlægge Leien for $\frac{1}{4}$ Aar fra nu af og indtil Michaelis d. A.
- 5) Enhver Leier bliver berettiget til at opſige Boutiquen, naar han ikke længere vil behol-

de samme; dog at Fratrædelsen altid ſkeer til ſædvanlig Flyttestid, og Opſigelsen i det mindſte $\frac{1}{2}$ Aar forud. Derimod fraſiger Kirken sig til Leierens Fordeel Opſigelses Ret paa følgende Maade: Den Leier, som efter høieste Bud ikke giver i aarlig Leie $\frac{1}{4}$ Part meer end den Sum, for hvilken Boutiquen er optraabt, beholder samme allene til Paaſke 1801. Den derimod, hvis Bud gaar $\frac{1}{4}$ Part over Opraabs-Summen, beholder Boutiquen uopſagt fra Kirkens Side i fulde 5 Aar længere. Den som er pligtig at give $\frac{2}{3}$ Parter over Opraabs-Summen kan beholde den paa samme Maade end videre i fulde 5 Aar, og ſaaledes ſtiger fremdeles Forlængelsen af enhver Leiers Rettighed med 5 Aar, for hver Gang hans Bud endnu ſtiger $\frac{1}{4}$ Part over Opraabs-Summen. Dog bliver den længſte Tid nogen, i hvad hans Bud endog maatte blive, uden nye Leie-Contract kan beholde en Boutique, indtil Paaſke 1831.

- 6) Af Hørkammer Hr. Lars Hansen Møller, Kirkens nuværende Børge, boende paa Kultorvet No. 88 have Leierne 8 Dage efter Auctionen at modtage hver ſin af ham udstædte Leie-Contract, hvorudi diſſe Auctions-Conditioner ſtulde findes indførte, og tillige nærmere Beſteemmelse af Tiden, hvor længe enhver er berettiget at beholde den ham tilslagne Boutique. For en ſaadan Leie-Contracts Udſtædelse erlægges 1 Rdlr. til ovenmeldte Hr. Møller, til hvem og følgende Kirkeværger ogsaa den aarlige Leie i rette Tid betales.

*) Diſſe Auctionsconditioner har jeg ladet aftrykke, ſom Bilag til den foregaaende Beretning.

- 7) Skulde nogen Leier, som enten et gift eller fører sin Handel i Fælledskab med en anden Mand ønske, at Leiecontracten isteden for at løbe paa visse Aar maatte stilles paa hans og nuværende Kones eller Saus og nuværende Compagnons Livstid, da kan saadant see, ifald hans Bud har været dobbelt saa stort, som den Sum for hvilken Boutiquen først er opvakt.
- 8) Ingen Leier maa enten hemmelig eller aabenbar overlade sin Boutique, naar han ei selv benytter sig deraf, til nogen anden, med mindre det for Kirkeværgeren er anmeldt og dertil er indhentet Consistorii Samtykke.
- 9) Enhver Leier erlagger hvad Bøgterpenge, der for hans Boutiques Strafning kan blive at tilsvare. Ligeledes besørger han og selv uden Bekostning for Kirken, Gaden og Næbstenens Reenholdelse, samt holder sit Fortoug reent og ryddeligt.
- 10) Med enhver Boutique, som er forsynet med en Glasdør og en udvendig Dør, samt Vinduer til Gaden, overlades tillige til Afbetjening det over Boutiquen værende Loftstue med Stige dertil, saa og den i hver Boutique giorte Indretning af Duff og Hylber, til hvilket alt enhver Leier ved Fratrædelsen bliver ansvarlig.

III.

Vigtige danske Skrifter.

For Sandhed. Et Fierdingaarskrift. Første og andet Hefte 1798. Kjøbenhavn

trykt hos Directeur J. S. Schulz med latinske Bogstaver *).

Man skalde troe, at dette nye periodiske Skrift havde faaet den ne besynderlige Titel, for at fæste Udgiveren eller Samleren Stof til den ligesaa besynderlige Fortale eller Indledning, hvormed Samlingen aabnes. Denne er skreven i en Tone, der, saa vittig den virkelig paa nogle Steder er, og paa flere vil synes at være for en vis Klasse af Læsere, dog aldrig for dens frivole Tones Skyld kan ønskes at ville gribe om sig. Den ligner nogle gamle Concordantsprædikanters, som naar de have valgt et Ord af Dagens Evangelium til deres Text, skulde det saa være Partiklen og, søge dette Ord op i deres Concordants, og vide at opføre et sammenhængende Heelt af dets forskelligste Forbindelser. Saaledes maa Ordet Sandhed holde hid for denne Fortaler; man faaer at høre, hvad Forskiel der er paa at skrive Sandhed og at skrive for Sandheden, hvorledes man kan finde Sandhed, om man end ikke finder Sandheden, og flere saadanne artige Ting, som røbe en levende Fantasi, men liden Plan eller Orden i Tankernes Gang. Det maa derfor undskyldes en Recensent, om han af dette desultoriske Foredrag ikke veed at uddrage og forelægge sine Læsere nogen Quintessens. Kun et Sted vil han anføre, som paa een-

*) Det kan vel ikke være af Veien, at erindre, at Recensionen af det første Hefte af dette Quartalskrift var færdig, længe førend det andet Hefte udkom, som nævner Forfatterne ogsaa af det første, og at det var Recensenten aldeles ubekendt, hvem disse vare; hvilket han desuden aldrig ved anonyme Skrifter har bekymret sig om.

gang synes at røbe baade Fortalerens Smag i Litteraturen, og tillige hans Alder *). Det er dette af Side 10: "hvilken (Bog) vilde De helst have frevet, enten Octavii Ferrarii tykke Quart om de Gamles Klædevasen, eller Birckners tynde Octav om Trykkesfriheden. — Men hvor meget have vi af denne Værdi? — Nu, om just ikke af denne, saa dog af Værdie, have vi maaskee mere end vi selv i Hast vide. Overalt er dette, mener jeg, at drage, som Socrates kaldte det, Philosophien fra Studerestuerne ud i Verden". — Socrates veed jeg ikke, sagde saaledes om sig selv, men Cicero siger om ham Tusc. V, 4. at han var den første, der kaldte Philosophien fra Himmelen, og satte den i Byerne, og indførte den endog i Husene, og tvang den at undersøge Livet og Sædterne og Godt og Ondt. Det var noget andet, tænker jeg, end at kalde den fra Studerestuerne ud i Verden. Af Studerestuerne kan Philosophien vel ikke forvises, i hvad Vending den tager. Men hidindtil var den, da den afgav sig meest med Kundskab om Steirnerne og Naturens Studium, bleven imellem de Vise. Socrates gav den kun en nye Vending, ved at hense den ogsaa til moralske Gienstande.

Men, saa misfornøiet jeg er med Fortalen, for dens desultoriske Tones Skyld, saa er Samlingen selv af megen Værdi, og har nogle Stykker, der fortjene at sættes ved Siden af vore bedste. Jeg vil nævne dens Ingredienser i den Orden de her foresindes.

Bidrag til Kundskab om Underviisnings-Anstalterne i Frankrig, især i Paris **): en interessant Beretning, som synes at være meddeelt af en Landsmand, der endog i dette Aar er kommen tilbage fra Frankrig. Den bestyrker de Tanker, man tilforn har havt om det franske Opdragelsesvæsen, at det ikke mangler Frankrig paa de herligste Love og Indretninger til Opdragelsens Fremme og Forbedring, men at det mest er blevet uudsøgt af Mangel paa de fornødne Fonds til Lærernes Lønning og Elevernes Opdrætning. Især beskrives Almuens Pige-skoler at være i den elendigste Forsatning; og overalt er Børnernes Opdragelse, siger han, "i Primær-Skolerne ikke bedre end de danske Børns i vore saa kaldte Børneskoler, naar man blot undtager, at de der lære at læse, ved at igiennemgaae Menneskerettighederne, Konstitutionen og nogle Heltehandlinger; her derimod ved Katechismus og Evangelii Dogen. Ikke engang en fransk Grammatik bruge de for at lære Børnene rigtig og grundig deres Modersmaal, uagtet man dog har flere brugbare franske Grammatiker for franske Børn. De gymnastiske Øvelser finde aldrig Sted, ligesaa lidet som de i Instruxen befalede Besøg i Hospitalerne, for at vænne Børnene til Synet af den menneskelige Elendighed, og at opvække Medlidenshedsfølelse hos dem; heller ikke Besøgene i de almennyttigste Værksteder. Kun den fattigere og slettere opdragne Deel af Børnene besøger Primær-Skolerne". Meget bedre er det ikke bevendt med de saa kaldte

*) I det sidste har jeg taget Feil. Hr. Prof. Rahbek, der har bekiendt sig som Forfatter til denne Fortale, er en Mand af fat Alder, og ikke ung mere. Men endog saadanne Mænd seer man ofte i vore Tider at besytte unge Meeninger, baade i Litteratur, Politik og Moral; og ingen Under! da det er ved dem, man skal skaffe sig Agt i det herskende Publicum, eller i det mindste sætte sig i Sikkerhed for Insulter!

**) Af Hr. Conrector T e t e n s i Ribe.

Ecoles centrales, der svare til vore latinske Skoler, men som besøges af meget saa, og paa hvis Indretning vor Fors. finder meget at udsætte. De saa kaldte ecoles normales, hvor egentlig allerede vorne og i Videnskaberne suldeligen underviste Mænd skulde lære Underviisnings-Metoden, som de siden skulde udbrede i deres Districter, ere ikke meer til, og bestode ikkun en gandske kort Tid, skjønt deres Plan og Hensigt var ypperlig. Fors. refonnerer saaledes over dem: "Udførlige Feil gjorde, at den tilsigtede Nytte ikke opnaaedes. De ansatte Lærere havde ikke den tilbørlige Hensyn ved deres givne Underviisning; de opholdt sig ved Ubetrydeligheder og Siinheder, som kunde maafee have havt sin (deres) Nytte til enhver anden Tid og paa ethvert andet Sted, end just da og der. De Elever, som indsendtes til Normal-skolen, vare deels for uvidende, deels for oplyste; nogle sendtes derhen, som langtfra ikke havde de Videnskaber inde, som de der blot skulde lære at foredrage. Dem kunde Underviisningen altsaa intet gavne. Andre vare meget oplyste Mænd, som skal have overgaaet i Indsigter dem, der skulde vare deres Lærere. Disse Omstændigheder, til ligemed, at dette Kursus skulde kun vare fire Maanedere — en, som det synes, alt for indskrænket Tid — gjorde, at den skjønnede Hensigt med denne Skole ikke opfyldtes, og at Normal-skolerne ophørte af sig selv".

Derimod refer Fors. overmaade de franske Skoler for de practiske Videnskaber, og især den saa kaldte Ecole polytechnique (almindelig Konstskole), og beskriver omstændelig dens Indretning. "Dens væsentlige Bestemmelse er at undervise unge Mennesker i alle de Kunster og Videnskaber, som ere nødvendige til saadanne Arbeider, der umid-

delbar have Indflydelse paa Statens Vel. De, der opdrages, faae en suldkommen og grundig Kundskab i alle de offentlige Statens Arbeider, som engang kunde betroes dem. De Videnskaber, som der læres dem, høre alle hen under Mathematik og Physik". — "Jeg var overalt, legger han til, i dette Institut, i Hørsalene, de store og mindre Laboratorier, Musæum, Bibliothek, og Tegnesal, og overalt sporedes Driftighed, Orden og Methed. Af et saadant Institut, som maafee for nærværende er det eeneste i Europa, og over hvis ypperlige forefrevne Plan og Love, saavel Directoren, Deshaucamp, som samtlige Lærere vaage med mueligste Noagtighed, og til hvis Hensigts Opnaaelse baade Lærere og Disciple arbeide med foreenede Kræfter og anspændt Iver, kan man vente, at der maae udgaae duelige Borgere og veldannede unge Mænd. Fra denne Skole gaae de Elever, som have Lyst dertil, efter deres suldentre 3 Aar, ind i følgende practiske Skoler, for der endnu at øve sig et Aar: Ecôle d'Artillerie, des ingenieurs militaires, Ecôle des Ponts & Chaussées, Ecôle des Mines, Ecole des Geographes, Ecole des ingenieurs de Vaisseaux, Ecole de Navigation, Ecole de Marine. I alle disse Skoler kan ingen optages, uden at have arbeidet i Ecole polytechnique".

Indnu roser han et Institut, som skal oprettes under Navn af Odeon; hvis Plan er, at foreene, belønne og hædre alle af Talenter, som admerke sig i de Konster, der skulde udøves paa Theatret og staae i Forbindelse dermed. Det vil ikke fortryde nogen Læser, at følge Fors. selv i den skjønnede, og som det synes, con amore forfattede Beskrivelse paa dette Institut, hvormed hans Betretning sluttet.

Som et Oversyn over det Heele, og et Resultat af hans Betragtninger over det franske Opdragelsesvæsen, kan man ansee disse Ord til Slutning Side 49. "Denne korte historiske Beretning om nogle af Underviisningsanstalterne i Frankrig, og især i Paris, baade for Videnskaberne og Konsterne, haaber jeg beviser noksom, at Republikens Bestyrere viselig udstrække deres Omsorg ikke blot til at gjøre Republikken agtet og frygtet af dens Fiender, men og til at grunde og befæste de Statter, paa hvilke eene Staters Hæder og Vel uroffeligt hviler. Republikens Bestyrere fremskynde og understøtte fremdeles Videnskaberne og Konsterne! De sørge for, at Moraliteten forædles! De vaage over, at Konstitutionen handthæves, og arbeide paa, at Finankerne forbedres! Og da vover jeg at kalde Frankrig det lykkeligste Land."

Helene Kilde i Sælland. Et Biedrag til Kundskab om herskende Fordomme, synes at være opsat af en Naturkyndig *) , som lover paa et andet mere passende Sted at meddeele udførligen de Forsøg, som han har anstillet med Vandet i denne Kilde. Det er Helene Kilde ved Tisvelde han taler om, hvilken Dye han mener, har faaet sit Navn af dette Kildevæld og Gudinden Thisa, som dyrkedes i de ældre Tider.

Oplysningens Fordeele for Alderdommen **). Vi Gamle tages her af en ung Oplysningsmand i en Skole, som vi især, der bildte os ind at kende Alderdommens Fordeele af Ciceros herlige Skrift de senectute, maa finde os lidt undseelige og forlegne ved. Af dette havde vi lært,

at vi kunde leve en behagelig Alderdom, naar vi fra vor Ungdom havde bragt nogen Gode med os af Kundskab og Lærdom til vore gamle Dage *). Men denne vor Skolemester beder os at komme smukt tilbage til Barndommens Skoler, og lære de vigtige Ting, man der har indført, siden vi forlode dem, under Navn af Oplysning. Vi bør ikke lade os lede af den gamle Kato's Raad hos Cicero, til i Alderdommen at fortsætte og videre udføre de Kundskaber, som have sysselsat os i Ungdommen, men som deels verdslige Sysler, deels Vellysternes Tilskøttelser i Manddommens Aar have kaldet os fra. Nei! i det Sted skulle vi Gamle kiont tage Hr. Seidelins Catechismus for os, og deraf lære, hvormange Daarligheder Luther har paabyrdet os i vor Barndom om en Treenhed, om et Gudmenneske født af en Jomfrue, om en Verdens Forsoner, kort om en Bibeltrøe, som er Fornufttroen aldeles imodsat. — Og naar vi da have revet os løs fra denne Sielen nedtrykkende Bibeltrøe, da kunne vi udvide ikke allene vore Indsigters, men og vor Virkningskreds, og derved sørge vore Glæder, da kunne vi blive fikkede til at modtage Underviisning af de Unge, for hvilke det er lettest at afkaste Fordommens Nag. Og denne Underviisning vil ikke allene strække sig til Religionsmeninger, men vore unge Lærere vil ogsaa give os Mod til at bestemme de vigtigste Gienstande i det borgerlige Liv, til at undersøge saavel vore egne Pligter og Retigheder, som ogsaa Andres, fornemmelig Nænters.

*) Hr. Assessor N a s n er Forfatter.

**) Af Vice-Decanus Hr. H o r r e b o w.

*) Si habet aliquod tanquam pabulum studii atque doctrinæ, nihil est otiosa senectute jucundius. De senect. 14.

At man ikke skal troe, Jeg paadigter Forfattere
noget, vil jeg udskrive nogle Steder. Side
69. "Den Olding som ikke tør deeltage i vore Dages
Oplysning, har i hine Aar, som just ere mere
bestemte til Granfkning end Nydelse, en meget
snever Synskreds. Han tør i sin Forskning ikke
gaae uden for Bibelen, og som han ikke selv kan
forstaae Grundsproget, bliver Kirken det Sted,
hvor han skal hente Wiisdom. Hans Kundskabs
Udvidelse beroer altsaa paa det, som en Præst giver
ham to Gange om Ugen, eller paa Læsningen af
nogle gudelige Bøger, der alle næsten gjentage det
selv samme. Paa hans Præst beroer det, om
han i sin Forstands Uddannelse skal staae lige saa
langt tilbage, som Menneffene stode for 1700 Aar
siden, da det Nye Testamente blev skreven, eller
om han paa en meget langsom og besværlig Veie
skal komme lidet videre ved Hielp af nogle tvungne
Skriftforklaringer. Selv kan han, hvor gammel
han er, ikke veilede sig i sin Læsning af Bi-
belen, fordi han troer at burde holde sig til dens
Bogstaver, som han dog i Grundsproget ei kan
forstaae, og altsaa ikke, som ved Læsning af
et filosofisk Skrift, kan bedømme den efter
det, som hans Fornuft og Erfaring siger ham at
være rigtig. Da han tilslige lærer af Bibelen,
at Regjeringen, som indsat af selve Gud, eene
skal raade for Folkets Vel, og at Folket kun har
den Pligt, taus at lyde, vover han ikke at grand-
ske over de meest sialeoploftende Gienstande, over
Menneskesamsundets Hensigt, og Widlerne hvor-
ved det vorder trygt og blomstrende."

Side 83 "Den uoplyste Oldings Wiisdom
bestaaer deels i en meget eensidig Bedømmelse af
det han har erfaret, og deels i at læse i den Bibel
og Psalmebeg, hvori de Ungre ligesaa godt kunne

læse som han. Denne Wiisdom kunne de ikke bæ-
re Agtelse for, da de idelig til deres egen Kummer
erfarer, hvor heiligen den misleder ham."

Side 79. "Ungdommen er Nydelsens feire-
ste Alder. Med Aarene formindkes den. I Al-
derdommen flye de sandfelig Glæder. Præsterne
have tilspærret de aandelige Glæder for den uop-
lyste Olding, som de have fremledt til Troens sløv-
gjørende Bane". Disse og flere Steder vise, i
hvad Aand denne Afhandling er skreven.

Farvel til Barndommen *). Et gandske
nydeligt Stykke, ikke uden poetiske Fortienester.
Jeg vil anføre et Par Steder: Side 89.

"Tit stirrende jeg ved min Angle sad,
mens Regnens Draaber bævede paa Vandet;
mit Hierte slog saa underligt, saa glad,
naar Korken rørde sig og gled fra Landet.
O! naar min Haand drog op den store Skat;
og 'vundne Fisk jeg saae i Græsset spille,
da drømte jeg saa klart den heele Nat,
om alle Evens Fisk, jeg fange ville."

"Naar svangre Skye for Stormens Aande
veeg,
og Oldtids Son, hiin Eeg, forfærdet bæved',
i høien Luft min lette Drage steeg,
og stolt sig over Kirkespiret hæved'
End seer jeg mig, hvor jeg utrættet, frof,
med tynde Snorer hen over Marken jager;
end mindes jeg uskyldig Barndoms Tro,
at Skyerne dog vist var store Drager."

Side 94.

"Du Varnets Skysaand! Ufskyld! sølg du
mig,
o! lad os aldrig rives fra hverandre!

*) Af Hr. Høeg Guldberg.

Du hører Slangens Hviſlen nærme ſig;
 Du ſeer, jeg ſkal ad ſporløs Bane vandre!
 Ak! Noſen hiſt ved Stormen kaſtes af,
 med hvirlet Sandſtøje ſvale Kilde dæktes,
 kun Uglen hylr vildt om Baarens Grav,
 og ved dens Liigsſang Fortids Minde vækkes".
 og ſ. v.

Bør der allene arbeides for den tilkom-
 mende Slægts Vel, eller ogsaa for den nu-
 værende *)? Dette er et overmaade vel frevet
 Stykke: Skade kun, at det er et Fragment, og
 at Forf. overlader til andre at fuldføre, hvad man
 helſt kunde have onſket udført af ham ſelv. Efterat
 han har viiſt, at et Barns Dannelse ved Opdra-
 gelsen ikke beroer ſaa meget paa Underviisningen i
 Skoletimerne, ſom paa alt "hvad ſom ſtaaer i
 Forbindelse med Barnet og virker paa det, dets
 daglige Omgang, og hvad der foregaaer omkring
 det, dets Pleiemaade, dets phyſiſke Behandling,
 de Sysler hvortil det vænnes, og de Fornøielſer,
 ſom det bringes til at finde Smag i", og ſølge-
 lig, at Huusopdragelsen, naar den ikke, ſom er
 det ſædvanlige Tilfælde, ſtemmer overeens med de
 Lærdomme, Barnet ſaaer i Skolerne, gjør Sko-
 leunderviisningen unyttig, ja endog ſkadelig — ſiger
 han ſine Tanker om Opdragelselinſtituter, hvor
 Børn opdrages adſkilte fra Slægt og Forældre;
 imod hvilke han erklærer ſig, ſom upaſſende for
 vore Tider, — "hvor ægte Moralitet og Menne-
 ſkevnernes ſymmetriſke Udvikling bør være For-
 maaler" — "ſaa henſigtsmæssig de kan have været
 for de gamle Perſers og Lacedamoners Stater,
 hvis Forfatning var alt formeget afvigende fra
 vore Tiders, og det de udfordrede og troede for-

nobent til en henſigtsvarende Opdragelse, var alt
 formeget forſkielligt fra det ſom nu henhører til
 det værdige Menneſkes og den gode Borgers Dan-
 nelse". Den huuslige Opdragelse derimod mener
 han, har umiſkiendelige Fortrin, der ikke paa no-
 gen anden Vel kunne opnaaes, og hvis Savn ikke
 ved nogenſomhelſt anden Fordeel kan erſtattes.
 "Paa hvilken anden Maade (ſiger han blandt an-
 det) vilde man bedre kunne danne den tilkommen-
 de Samsunds-Borger, end i det huuslige Livs
 Skied, hvor han ſtrar finder ſig indlemmet lige-
 ſom i en Stat i det Smaaer, hvor han finder For-
 reſatte og Undergivne, Ligemænd og Overmænd
 og Undermænd, ſælles Samvirkning til et Maal;
 hvor han paa en ſaa ſimpel og iſeſkuelig Maade
 bliver fortrolig med Begrebene om gjenſidige Ret-
 tigheder og Forpligtelſer, om Beſtyrelſe, Lydighed,
 Orden, Deeltagelse, Dieſtand, Forſvar, Sikker-
 hed? — Eller hvorledes vilde man kunne tilveie-
 bringe en Indretning med hiine offentlige Inſti-
 tuter, ſom kunde gjøre nogen virkelig huuslig Op-
 dragelse muelig der? — Man tænke kun paa vore
 Veienhuſe, vore Opſtringshuſe og ſaa videre;
 man tænke kun paa, jeg vil ikke ſige, hvad de nu
 ere; thi hvu kiender ikke de utallige ſorgelige
 Mangler derved? Men ſelv, hvad de ved den
 mueligſt bedſte Indretning, og efter tænkende og
 veſtindede Forfatteres Forſlag kunne være; og man
 vil ſindſee, at de deſuagtet aldrig kunne danne
 Ungdommen til Huuslighed, aldrig give den
 Smag for Huuslighed, og lære den at ſette Pris
 derpaa". Det kommer alſaa i hans Tanker an
 paa, at forbedre den huuslige Opdragelse. Men
 hvorledes dette ſkal ſee, hvad Midler dertil an-
 vendes, hvad Feil hidindtil have været Marſag i,
 at heri ſaalidit er udrettet, deri vover han ikke at

*) Af. M. J.

indlade sig, men ønsker "at kyndigere, og med større Evner udrustede Sandheds Venner vilde tage denne Gienstand til Formaal for deres Betragtninger, og sette den i det rigtige Lys".

Recensenten, uden at paatage sig dette, vil allene erindre, at naar vi gjøre den ægte Moralitet (som denne Forf.) til Opdragelsens Formaal, saa besvrygter han, vi baade tage Feil af Moralitetens Bæsen og Kilder, og kræve det af Opdragelsen, som den aldrig ij Almindelighed, i det mindste i vore Tider, var bestemt til at virke. Et Folks Moralitet beroer i hans Tanker paa dets Levemaade, Næringer og Haandteringer. Saa-lange disse ere simple og ukonstlede, ere Sæderne det ogsaa. Men saa snart tænker man ikke paa at udvide og rafinere sine Næringer, at indføre Speculations Aand i Handel og Wandel, førend Tankemaade og Sæder forandre sig, og Opdragelsen efter disse. Saa-lange en romersk Familie lod sig nøie med et tarveligt Stykke Land til sin Underholdning, og den eene Familie ikke eiede meere end den anden, saa vare Sæderne rene, arbare, oprigtige — uden Lærer og Moralist. Eiendommenes Ulighed ved Erobringer og Arv, forvoldte Ulighed i Levemaade og Opdragelse. Da blev Rom opfyldt med grædke Hofmestere, hvoraf enhver pikkelig Familie havde een eller flere i sit Huus, ikke for at gjøre hans Børn til bedre Mennesker, men for at danne dem til brugbare Mænd i det virksomme Liv. Jeg vil derfor ikke sige, at Ungdommens moralske Character blev tilfidesat og forsømt af disse Philosoph-Hofmestere. Mange af dem havde de herligste moralske Grundsætninger, som de ikke forsømt at indprente deres Elever. Men disse vidste meget godt, naar de kom

ud i den store Verden, at gjøre Forskiel paa det speculative og practiske Liv. De moralske Grundsætninger, de havde inddruffet hos en og anden Philosoph, tjente dem til at moere sig med i deres Studium, ogsaa til at troste dem i Livets Vandhæld, men som Forretsningsmand eller Regieringsherrer fulgte de den Moral, som de fandt meest passende til Statens Tarrv. Ingen kan bevise dette bedre end Cicero, der som virksom Borgere og daadfuld Embedsmand synes at have fulgt gandske andre moralske Grundsætninger, end dem han i sit saa kaldte Akademie foredrog som Lærer i Philosophien for sine unge Landsmænd. Overalt har der vel aldrig været nogen, nok saa dydig Statsmand, som jo nu og da har maattet gjøre Undtagelser fra den ægte Moralitet, og været nødt til at lempe den efter Omstændighederne. Vi behøve kun at tænke paa den dydige Burrhus og strenge Stoiker Seneca, som begge om ei befordrede Mordet, dog gave deres Minde til, at Nere lod sin Moder tage af Dage. Jeg vil hermed ikkun sige, at man nok aldrig bør vente stort af Opdragelsen for de vigtigste Subjecters Moralitet i saa forviklede Forsætninger, som de fleeste Europæiske Stater nu have, og at i Henseende til de ringere Personer Lovene nok bør gjøre det Bedste. Dog vil jeg derfor ikke paastaae, at Moralister skal ansee sig for aldeles unyttige, og være stumme. Befordre de ikke Sædelighed, kunne de dog hindre, at Sæderne ikke synke for dybt, eller dybere end Omstændighederne føre det med sig. En veltalende Prædiken imod Nager afværger ikke Nager i en handlende Stat, men den kan dog opvække Estertanke hos de bedre Mennesker, og sætte Grændser for Enkeltes Begierlighed.

Kristiansborgs Ruiner *). Et Mesterstykke af skildrende Poesie! — i 3die Stroffe finder jeg Sektlers Braad upassende, og utvovlig Overdaad for profaisk — i de to sidste Linier bør nok istedet for han lases ham.

Dyrekredsen, et Eventyr, oversat efter det svenske **). Jeg kiender ikke den svenske Original, men Oversættelsen lader sig læse som den bedste Original, og maae have kostet Overs. ikke liden Meie. Det Heele er af disse Spøg, som foreene utile dulci, og holde Phantasien i idelig Bevægelse ved behagelig Fiction.

En Poet saarer det Jndfald, at begiære af sin formente Fader Phoebus' Apollo, at han maae staae bag paa hans Vogn, naar han ager igiennem den berhyggede Dyrekreds. Ved hvert Dyr de komme forbi, underholde Faderen og Sønnen sig med opbyggelige Betragtninger, som gøres anvendelige paa Jordkredsen. Jeg vil anfere et Par, for at giøre Læseren lystet efter at læse det Heele.

Efterat de ere komne forbi Løven, der forklæres som et Sindbillede paa Despotismen, skride de videre frem til Jomfruens Tegn.

"Til Gladens Tryllesyn jeg skriver:

En Jomfrue . . . i vor frøensfulde Tiid
Jfald endnu man Jomfruenavnet lider! . . .
Igiennemsigtig Flor, forførlet klød,
Som Junos Datter ung, af Skabning som
Cythera,
Laae mellem Duster af et Hyacintebeed,
Og vinkede ad Lysets Herre;
Om hende fløi en vinget Hær

Af Silpher, Elfføvs-guder, Glæder,
Som h'isfede med ømt Begiær
Om vellystfulde Saligheder.
Hun røste sig, og med et Blik,
Og med en Nøst, som Hjerter kunde smelte,
Og sion, som Juno med Cytheres Belte,
Hun syngende med Phabus' gif:

"Skionne Daggud! her du blive,

"Her de milde Glæder boe!

"Straaler Tindingen omgive;

"Men er du frøe?

"O! hvad gavner at regiære

"Dagens Lys, og Nattens Nøe,

"Naar dig Følelser ei lære,

"At du er frøe?

"Kan hos en af Jovis Søner

"Marmorfeldets Haarhed boe?

"Nei! saa her da mine Dønner!

"Kom, og bliv frøe.

Saa sang hun".

Vægtens Tegn gier Apollo Anledning til disse Betragtninger:

"Den svage Dødelige

Beständig i Fornustens Land

Med Vægtisfaal i sin Haand omvanker

Jmellem overdrøevne Tanker;

Af Sandt og Falskt henrives han.

Haarkløvende Philosophie,

Grovt svødenborgiskt Sværmerie,

En robespiersk Jacobinismus,

En Ottomanisk Dispotismus,

Kulsviertroe paa Mesters Ord,

Stærkaanderie, som intet troer,

Den hadske Jver, og det Matte,

Og Stilens Svulstige, og Platte;

Kort sagt — hvad overdrøevet er

*) Af Hr. Doctor Frankenaan.

***) Af Hr. Professor Rahbek.

I Meeninger, og i Methodor —
 Var det endog lidt Pæthussfærd —
 Har Formand, og System, sin Sect, og sine
 Meder!

Den store Mængde Dyrets Broder,
 Medvandrer stedse trøstigen,
 Endskjønt den ikke veed hvorhen,
 Og ringer Storm mod hver, som ikke lystret
 Vielden.

Den Viise Faren seer, gaar vaersom frem;
 Nød for at gaar paa en af Siderne i Falden,
 Han vandrer sagte midt imellem dem,
 Men denne Viise seer duielden.

Vor Poetlæker holder det ud, indtil han
 kommer til Skiotten, da taber han Modet og for-
 lader Bognen.

Et Blik paa Manglerne ved Oplys-
 ningens Meddelelsesmidler *). Ved disse Med-
 delelsesmidler forstaaer Forf. Skrift og Læsning.
 Man erkjender vel en Skribent som har læst og
 tænkt; men det synes, at han ikke er kommen nok
 i Orden med sine Begreber i Sprogphilosophien,
 til at kunne meddeele noget Lyst og Bestemt heri.
 Hans Foredrag er næsten overalt incorrect og val-
 sende. — En kærpsindig Anmerkning synes det ved
 første Diekast at være: "at det som ofte har været
 anseet, som en Hovedmangel ved det skrevne
 Sprog — nemlig at Ordene meddeeles Læserne
 uden at det gøres synligt, hvad for Bægt, hvad
 for Nøst Forfatteren vil have dem udtalte med"
 — "At dette, om det og, i Henseende til Velta-
 lenheds og Vittigheds Værker kunde ansees som
 saadant (som en Mangel) dog (i Forf. Tanker),
 i Henseende til alt det, der tales til Fornuften"

— Saa tale da Veltalenheds og Vittigheds Vær-
 ker ikke til Fornuften? eller taler man itkun til
 Fornuften i tørre Cyllogismer og Konjor? I
 "netop er et afgjørende Fortrin, som den skrevne
 Sandhed har for den talte. Thi (resonerer han)
 Begrebet som opstaaer i de Læsendes Hjerne, for-
 virres og forvankes os ved at selskabe sig med den
 Meddelendes Fornemmelser." — Vel nok! Men
 kan den Læsende ikke paa den anden Side staae
 fare for, "enten ikke at forstaa sin Skribent, eller
 at faae gandske andre Begreber, end han har vil-
 det meddeele ham; og hvad Nytte har han da af
 sin Læsning?" — "Er det dennes (Skribentens)
 Hensigt (bliver han ved), at modificere Begrebet
 hos hiin, saa har han intet Middel dertil, uden
 Grunde." Men disse Grunde skulle jo dog fore-
 drages ved Ord? "Hans egne Lidenskaber eller Fø-
 lelses have her ingen Virkekraft; de kunne ikke
 smitte den Læsendes igiennem Piet og Dret, og
 selv den meest blomstrende Tale, der ved konstig
 Nøst og asmaalte Gebærder var istand til i Dieblif-
 kets Fart at henrive den tankende, staaer nogen
 og vanmægtig paa Papiret, og gjer med Nøie
 et svagt Indtryk paa den Uvidende". Ja paa
 Ignoranten (den uvidende) vel; men denne læ-
 ser philosophiske Skrifter med ligesaa liden Nytte,
 som Talerens og Digterens. Den forstandige
 Læser derimod, tænker jeg, maa seke og forstaae
 omtrent ligesaa meget ved at læse Cicero's Vøger
 om Pligterne, som om han horte Cicero declamere
 dem selv; ja maaskee mere; thi ved Ciceros De-
 clamation vilde nok den uvante Gesticulation, som
 vi intet Begreb kunne gjøre os om, mere hindre
 end befordre Opmarksomheden. — Forf. slutter
 med nogle grammatikalske Anmærkninger over det
 danske Sprog, hvilke, for største Deelen ere gjorte
 i min resonerede danske Sproglære.

*) Af Hr. H. K. Seidelin.

Finthona. Et herligt Digt, fuldt af poetiske Malerier, og i et godt Sprog, skient uden Plan eller synlig Forbindelse imellem Tankerne. Her er et Sted til Prove:

”Baagnet af Sekters Dvale et mægtigt Folk sig
opreiste,

Øvoer i sin vilde Harm Had imod Præst og
Despot.

Styres af Retfærd, glædes som frit, og værne om
Sandhed,

Lad dets vælbige Høst: det er mit herlige Maal.
Truet af brede kronede Mænd med slaviske Horder,
Løstet det Dødens Sværd; Fiendernes Tusende
faldt.

Næret ved Fremmedes Guld og List opstod i dets
Indre

Slangen, borgerlig Tvist; Klerker gav Furien Liv.
Tusende saldt for dets Edder - Tand, og paa blodige
Bane

Troede sig fyrige Folk nærmere enstede Maal,
Aldrig maafæe at naae. Og staaer nu Frihedens
Træ der,

Plantet, giødet ved sig, vandet med Blod, og
skal groe;

See, da kommer en Storm, og breekter de spirende
Grene;

Styrter Træet maafæe, vædsomt i knusende Fald.
Seer til Rom og Athen! og gyser for Staternes
Eklagbne!

Stolte af valdige Flor, sank de til Jintet igien.”
Hvilket skient og stærkt Skilderie, dette af
Heltinden i Stykket.

”Nærme dig, Straale i Pigers Kreds! med det
blaalige Die,

Nærme dig, favre Glands! Glæden omsvæver dit
Fied.

See, fra det lyse Blik nedstraaler deeltagende
Blidhed,

Stiernen lig, der i Mulin lyser for Vandrerens
Fied.

Munden omsvæver et yndigt Smil, og naar
Læberne aabnes,

Er det som Harpeklang 'iffig i lyttende Dal.
Pigens Kande er sagte og reen af blomstrende

Sundhed,
Gliid i huuslige Kreds fiernebe Sygdom og Sorg.

Liveligt spiller fyrige Blod i blaanende Arer.
Trindt om sneehvide Hals gyldene Løkker sig snor.
Skient er det hvalvede Dyrst, og dannet til mo-
derlig Glæde;

Heit ved Naturens Pragt, heit det for Lidende
staaer.

Let er den Yndiges Fied, som Engelens svævende
Flugt til
Frdmhed i Dødens Kamp; trøstende Haab er dens
Bud.

Nærme dig, Billed af Gud! flye hver Vanhellig
— hun kommer,

Swabt i Blusærdigheds Glands, skion som den
gryende Soel.

Last og Kummer flye, hvor hun triner; vort ban-
kende Hierte

Hæves til Godheds Gud. Det er Finthona!
dit Værk.”

Finthonas Elsker er Noal, Fjeldets Søn.

”Edel og frie er hans Sial, skion som hans
lysende Blik.

Tidlig i Ungdoms Vaar ved Fjeldboens Daad er
han hardet;

Driftig paa lynsnare Skie fulgte han hylende Uv.
Diornen sældte hans visse Skud. Ad den lodrette
Side,

Stæeg han paa Doverfiel'd; letted ved senede Arm
 Naæde han blunende Slagerns aldrig forstyrrede
 Rede

Oppe bag Regnens Ekye mellem den evige Sneer'.

Og saa videre;

thi det hele Skilderie fortæner at beskues. Men
 Noal er arm, Finthona riig, "det er det dybe
 Svælg, som for evigt Parret adskiller". Og den-
 ne Stilsmisse er det, som har stemmet Digteren
 til den klagende Tone, der hersker i Digtet.

Andet Hefte begynder med Hr. Rector
 Zeibergs Tale ved hans Indsættelse til Odense
 Rectorat: "om den Overeenstemmelse i Tænke-
 og Handlemaade, som bør finde Sted imellem
 Forældre og Lærere, saafremt ellers den offentlige
 Opdragelses Hensigt skal kunde opnaaes". Iffun
 dette Sted til Prøve: "Vore fleste offentlige Ind-
 retninger for Ungdommen ere mere Underviis-
 nings- end egentligen Opdragelses-Anstalter; de
 Unge ere nogle saa bestemte Timer under deres
 Læreres Opsigt, forlade dem, og finde nu i deres
 Forældres eller Foresattes huslige Omgang, enten
 Opmuntringer til Flid og Arbeide, eller Hindrin-
 ger for en nyttig Anvendelse af deres Ungdomstid;
 de lære at sætte Pris paa Kundskaber og Indsig-
 ter, naar de i fornuftige Samtaler høre dem,
 som de fylde Ærbødighed og Kierlighed, at bære
 Agtelse for Videnskaber og Oplysnings almindelige
 Udbredelse, eller og den Siælens Spending slap-
 pes, den Virksomhedsdrift tabes, den Attraae
 efter Kundskaber forsvinder, som den moderlige og
 velgiørende Natur nedlagde hos den paa Siæl og
 Legeme usfordærvede Unge, naar han i daglig Om-
 gang hører Videnskaber haaned, og Kundskaber
 foragtede, naar Ladheds og Mageligheds utallige

Enigveie anprises ham af den Ældre, naar han
 lærer at foragte sig selv, i det han foragter gode
 Menneffers Omdomme, og tidlig faaer Smag
 paa at anvende Poetens Sentents:

Populus me fibilat, at mihi plaudo ipse
 domi.

Ved denne eller hñin Omgang vil Forældre, om
 de ellers besidde deres Børns Kierlighed og Agtelse,
 upaatvivlelig forsøffe sig en skadelig eller gavnlig
 Indsydelse paa den offentlige Undervisning, hvis
 Følger vil kiendes enten i en dorff, for Ære og
 Ekam ligegyldig, eller i en munter, lærvillig, og
 agtpaagivende Ungdom".

Selvstændighed. En Satire efter Chur-
 chil af Hr. Translateur Zeiberg. Jeg kiender
 ikke den Satire, som dette er Efterligning af;
 men Churchill var sin Tids Lucil, der, ligesom
 denne, lagde sin Hovedstads Daarer ned i dygtig
 Salt *); og, at Hr. Zeibergs Arbeide er mere
 end Oversættelse, ja maafee mere end Efterligning,
 behøver man ikke at læse mange Stropher for at
 skønne. — Indholdet er: en Digter, i sin billige
 Indignation over at see sig foragtet af en Stor-
 mand, der intet har at bryste sig af uden sine Tit-
 ler og Privilegier, udøser sin Galde over denne i
 kraftfulde Skildrier af hans Uværd.

"Hvad er vel en Baron? — har dette Ord
 en magist Tryllekraft, der er saa saare stor?
 Kan det som Klokkeklang og Trommens Skrald,
 forkynde strax hvad det betyde skal?
 En Greve! en Baron! — hvad tvinger vor Forstand
 at tage disse Folk for noget bedre an?
 Medfører slig en lille simpel Lyd
 Begreb om mere Vid, om større Dyb,

*) Urbem multo sale perfricuit. Horat,

om noget Kiæft, som Modgang ei nedslaaer,
om noget Hoit, som Fristelsen ei naaer,
om en Ketsfærdighed der evig handler ret,
og om en Ære der er evig uden Plet?

O! nei! — det var Naturens Plan engang,
for de sandt Straf i selve deres Rang:

Naturen vilde, at de skulde være Mænd,
og ikke blues ved, at takke den

for Vinene den gav dem til at see,

for Øren, Næse, Hænder, Fødderne.

Som vi, de skulde drikke og saae Mad

og tale — ja selv tænke, naar de gad —

men snart, forført' af ussel Stoltheds Aand,

de vilde skabe selv paa egen Haand;

foragtede Naturens simple Konst,

indsøbte de sig i en magisk Dunst.

Her, under Hovmodis Bingers tætte Lye,

udslækkedes en Art aldeles nye,

der ligned' intet som er skabt af Gud.

Forundret her Naturen raabte ud:

En Greve, en Baron, er en saa konstig Mand,

som ei af mig, men Konger, skabes kan'.

Men at man ikke skal troe, det er Standen, han

inveherer sig paa, kalder han Adelsmanden tilba-

ge fra hiin Arilds Tid og beskriver ham saaledes:

”Tilbagekald hiin Arildstid engang,

da Adelsmand med Hæder bar sin Rang,

og øved' Daad, der nu saa tit i Løn

blir dødet af hans ægte Høresøn.

Ketsfærdig selv hvor Egennyttens bød

at havde Vold, og troe i Liv og Død

sit Fødeland, blot frygtende for Skam,

og elsket af enhver der kiendte ham.

Til Dyder snar, til Laster saare seent,

i Klædebragt og Exder lige reent,

hang aldrig fast i Hoffets Hængebynd,

var gavmild, men holdt Pjælhed for Synd,
var riig, og dog sin Rigdom brugte vel,
var magtig, men saae ingen an for Træl,
var hædret og fortiente Hæderen,
fordi han aldrig stolt begjærte den.

Der som en Muur i Krigens Færet stod;

slog for sit Land med en Lovindes Mod,

men læggende sit Sværd med Blæde ned,

blev hvad en Helt bør være, blid i Fred.

Der, viis og klog, endfjænt just ikke lærd,

dybt i sin Siel erkjendte Lærdoms Værd.

Der hørte mild paa Armøds Klagerøst,

var alles Ven, Ulykkeliges Trøst.

Tilbagekald den Tid! væk, om du kan

af Seklers Søvn en saa agtværdig Mand!

Da skal du see min Stolthed boie sig;

Han skal saae Rang imellem Gud og mig.

Kan Adel give Værd, da har han den fortient,

og Avind selv skal ære hans Patent”.

Dog! jeg maatte affkrive det hele Digt, der-
som jeg vilde affkrive alle skønne Tirader. — Kun
et lidet Sted endnu:

”I fordum Tid Patronen var en Ven
af sund Fornuft, af Smag, af lærde Mænd.

Heel tit — o Konst! saa sjelden paa vor Jord!

Han læste reent og staved' ei et Ord;

En hist, en her var saa uhyre klog,

at selv han skrev, og talte som en Dog,

og holdt — som Stormand bør — blandt andet

Marrefias

En Secretair, lig Løberen — til Stads”.

”Patronen nu, i denne gyldne Tid,

har ei Fornuft, ei Smag, ei Sands, ei Vid.

For Moden han sig af en Digter ta'r,

som han for Modens Skyld en Frille har.

Grev Y — tilgiv! jeg nævner ei hans Navn —

X

har begge Slags til sit og Statens Gavn. Selv Læsningen er tung for mangen sliq Patron, og neppe holdt han ud sin Confirmation. En skrive kan sit Navn, skiande saa som saa, naar Lars har sat en Prif, hvor det skal staae. En anden, som i Lov og Ret er stærk, Ta'r Hærværk for et adelt Herreværk. Tit den, hvis Navn er umanerlig stort, blev roeft for hvad en anden Mand har gjort; den Armes Ros, den Armes Brod han stial, liig hiin, der plyndrede et Hospital. Stiftamtmand Fop stod som et uffelt Fioq, naar man fra ham hans Skriverskarle tog".

At Hr. Zeiberg under sit Arbeide stedsse har haft sit Fædreland i Sigte, og søgt at vende sine Læseres Blikke fra Originalens Land til Esterlighedsens, vil ingen fortænke ham. Men dette Hensyn har forvoldet nogle Anmærkninger, hvoraf jeg itkun vil anføre denne: Han lader Digteren opmuntre hver adelig Dannemand til at

"begjære Frihed, eller fordre Død",

og anmærker derved: "Overfatteren er ikke Advocat for Anarki eller Rebellion. Den Frihed han ønsker, er blot Befrielse fra den arvelige Adel og det derfra uadskillelige Aristokrati og Barbari. Kongen og hans hele Familie maa for ham gierne leve og trives. Det er ikke dem, der trykke ham og hans Fædeland". Endogsaa Ordet Dannemand foranlediger en Erindring, som jeg saa ofte har gjort, men som dog ofte endnu overtrædes, nemlig at Ordet Dannemand ikke betyder en dansk Mand, men en dannis, d. e. god eller virksom Mand. Han slutter endelig med denna Erklæring: at "han afstyer enhver Statsomveltning, der ikke bevirkes ved en stigende Oplysning, men blot ved physiske Magt", hvorved jeg blot tager mig den

Frihed, at anmærke, at vore fleste, saavel religiøse som politiske Revolutionsmands Skrifter ere stemmede i en Tone, at man seer, de intet sayne uden physiske Magt, for at udføre hvad de, kalde Oplysningens Dictater.

Over de Midlers Værd, ved hvilke Tones
Konsten kan blive almeennyttig.

En fortrinlig Afhandling, og deres Opmærksomhed værdig, som Opdragelsens Forbedring ligger paa Hierte. En og anden Tvivl modte mig under Læsningen mod Forfatterens Yttringer, som jeg vil fremsætte i Haab om, at en med sin Kunst saa fortroelig Mand, som Hr. Zinck er, belærende viser mig til Rette, ifald jeg har taget Feil.

Forf. fordrer af et Tonestykke, som skal gjøre Virkning, tillige "at Stykkets enkelte Toner i Henseende til Lyd eller Klang stemme overeens med de herlige, uvilkaarlige Yttringer af den tilfigtede Følelse". Og naar den af et Tonestykke forventede Virkning ikke følger, saa mener han, det kommer deraf, "at ikke alle have samme Lethed til at modtage Tonesproget". Denne Lethed burde dog vel kunne fordres af Tilhørere med musikkvante og for Melodie og Harmonie dannede Øren. Thi, hvad andre, som mangle disse Egenfaber, domme for eller imod et Tonestykkets Virkning, rager Musikkenderen ligesaa lidet, som Bondens Dom over en god Præken, svækker Æstetikernes Begreb om Betsalenhed. Men da vi nu finde, at selv musikkalste Øren kunne seile i Virkningens saa nøiagtige Angivelse, som Forf. vil have: saa maae vel Grunden til denne Evetydighed seges andensteds, end i Letheden eller Bænseligheden ved at modtage Tonesproget. Jeg mener, et Tonestykkets Hovedkarakter og den deri herskende Følelse

ligger for Dagen, naar Tonearten, som Componisten stadig forfølgende har udsæet og det Tidens Maal, hvori Begærelsen foregaaer er givet. Her finder ingen Bildfarelse Sted. Men de enkelte Toner have det meget ustadige og uafgjorte ved sig, at det forskiellige Indtryk af samme Toner paa de hørende Individuer, neppe kan afgive nogen fast Maalestof til Bedømmelsen af Tonestykkets musikaliske Virkning. De Forestillinger, med hvilke Tonesætterens Sjæl var sysselsat i det Øieblik, han fikrede sine Toner ved Noder, ere vi endog med den største Lethed til at modtage Tone sproget, ikke formaaende at udgrandske. Thi Toner ere ikke Ord, hvis Begreber vi ved Hjælp af nogle konventionelle Tegn kunne lase os til; men Symboler, som ingen har Nøgle til, uden eene Componisten. At opløse det sine Tonevæv, som han spinder i dens Bestanddele, vilde være ligesaa ugiørligt, som at udtrykke Følelser i Ord. Her er det just, at vi, om jeg ikke tager Feil, sine Grændserne som adskille Poesien fra Musikken. Hvor nemlig Digteren ophører, der tager Componisten fat; hvor hiins Følelsers Strøm, af Mangel paa Ord, hemmes i deres Løb, der strømme de frem af dennes uudgrundelige dybe Tonevæld, og rive os uopholdelig med sig fort, indtil vi tabe os i et Hav af søde Fornemmelser, som ingen Digters Ord formaae at tolke. Er dette, som jeg indtil videre formener, rigtigt: saa taaler det, som Forf. paa et andet Sted siger, heel megen Indfrankning: "Den musikaliske Digters Eprog giver de frembragte Toner deres fulde og faste Betydning, deres moralske Værd og Mening".

Forf. trønger paa Skoler eller academiske Lærestuer for Tonekonsteren, "hvortil han kan gaae ud, oplyst om Konstens Væsen, Virkning

og Viemeed. Han er, som Konstruer betragtet, sig selv overladt og et af de frieste Mennesker i Staten, endog selv der, hvor han lønnes af samme". Men er derfor Tonekonsten værre faren, end de tegnende skønne Konster, Malerie, Bildhuggerie o. s. v. Thi man vil dog vel ikke sige, at et Maleracademie gjør den tilkommende Konstruer? Et got Anlag, som ledsages af en flittig Haand og anføres af en Mester, som Geniet forskaffede et Navn, og Lykken rigelig Arbeide; Bekendskab med gamle og nyere Fuldkommenheds Mønstre, som erhverves paa Reiser: det er den Skole, som Maleren, Bildhuggeren o. s. v. har at gaae igienem, inden han bliver myndig. I denne og ingen anden Mening tages, som bekendt er, Ordet Skole i Konst sproget. Var det med Musikken, som med de tegnende skønne Konster bestaen, at den tillige som nyttig Vidskab beholdt Indflydelse paa det borgerlige Liv og de mennekelige Haandteringer: da vilde den upaatvivlelig, ligesaa lidet, som Maleriet, Bildhuggeriet, Architekturen m. m. savne sine Skoler eller Academier i Staten. Jeg mener, i den Forstand, som Forf. tager Musik Skole. Thi paa saa kaldte Musik Skoler eller Academier lider jo Italien ingen Mangel. Underviisning i al Slags Instrumental Musik og Sang staaer desuden enhver Borger tilrede ogsaa hos os; og paa en i Timeinformationer vel lagt Grundvold byggedes ikke sielden den tilkommende Virtuoses Lykke og Hæder.

Det, som efter Forfatterens Tanker hindrer Tonekonstens Almeennyttighed, er Instrumentalmusikens Yppighed, som afftaedkommer saa store Omkostninger, og gjør desaaftag ikke allene Musikens Anvendelse ved mange Leiligheder vanstelig, ja endog umuelig, men gvaer tillige Sangen,

som kunde meget ofte gandske ene anvendes og giare den største Virkning, hvis man sørgede for, at Digtere og Componister gave os hensigtspassende Syngesager, der kunde udføres. "Men (tlager Fors.) de usleste Versmagere og Parodismedde trange sig ind i det mod den naturlige Sangsammensvorne Partie, og true med gandske at fremme dens Undergang". Denne Sangens Undergang synes dog ikke at være at befrygte der, hvor man i Seminarier besolder Syngemestre, der i at anføre Ungdommen til Kirkesang, skal vaage over Tonekonstens ærværdige Heihed, hvilken, selv efter Forfatterens Paastand, paa den letteste og bedste Maade saavel theoretisk som praktisk opnaaes ved Orgelspillet. — Orgelets Fortrin, og den af Orgelet ledsagede Sangs høie Værd begejstrer Fors. og bringer ham i ond Lune, naar han tænker paa Organisternes slette Kaar og de gode Orgelspilleres og Orgelbyggeres deraf følgende Siidighed. Men en Tydskers Fordom mod Danmarks Kunstnere er det, naar han siger: "at man paa alle vore Øer og Halvøer ikke kan finde en eneste Orgelbygger, af hvem man tør vente en hensigtspassende Orgelindretning for den dog vel snart til Opbygning bestemte Nicolai Kirke i vor afbrændte Hovedstad, eller til hvem man tør overlade dette Arbejde, og haabe det udført efter Plan og trosfast". Anderledes dømte den beundrede Orgelspiller Vogler, som offentlig erklærer, at de Forbedringer med Orgelværkerne i Christianshavns Kirker ere til Inventors fuldkomne Tilfredshed udførte af Orgelbygger og Instrumentmager Scherr her i Staden.

Vigtigere ere de Erfaringer, som Fors. har gjort over Menneskets intellektuelle og physiske Anlags lettere Bækkelse og Uddannelse ved Tonekon-

sten; dem han her fremsætter. "Hvilke Anlag, hvilken Øvelse og hvilken Færdighed udtræves s. E. ikke, blot til af Papiret at kunne afsynge en simpel Mellemstemme, eller sætte en Melodie, der foresynges os, paa Noder!" Den stærker Menneskets Tale-, Tone- og Høre-Organer, ja forbedrer dem ogsaa og styrker dem, naar de ere svækkede hos den Diende ved Aamens brummende Søvnhyssenheden, og i den spæde Barndom ved larmende Støien og Buldren. Udviklingen af de Anlag, der udtræves til Musik, har, om man end ikke har bestemt at giare nogen musikalsk Brug deraf, i saa mange andre Tilfælde sin udbredte Nytte. "Hvilken Virksomhed af Høreorganer og Sprogorganer, af Siælens Tankkraft og Dømmevne samles ikke her paa eet Punkt! Ethvert Moment, der ei har det allernødtigste Udhold, ethvert Komma, der mangler den rigtigste Intonation, ethvert forfæilet Aandedrag, enhver Stemmebøien, der ei svarer til Karakteren af den hele Melodie eller af enkelte Toner o. s. v. forvolde Feil, som ere uoprettelige". Heraf følger den meest anstrængte Spænden af vor Opmærksomhed og Smidighed, af vore legemlige Færdigheder. — "Selstabelige Musikøvelser, hensigtspassende anvendte, ere unægteligen af stor Værd for Ungdommen. Ved dem lokkes Ynglingen til at iagttage Taktik og en punktlig Orden. Ved dem kan den muntre, selvraadige, utømmelige og efter baandløs Frihed tørstende unge Mand meget snart paa det uimodsigeligste overbevise sig om, at der dog gives en absolut Nødvendighed, en hensigtspassende Subordination og Koordination, og vænne sig til at følge disses Bud. Ved dem kan hans Villie efterhaanden bøies til Lydighed, Samdrægtighed og Standhaftighed. Ved dem kan han

spores, til uafsladeligen at anspænde Opmærksomheden saavel paa det, der foregaaer rundt om ham, som og paa hans egne Ytringer og Handlinger, uden derfor at overtræde den ham anviste Orden, eller træde ud af sin Virkekreds". Som Forfatteren, saa dømte ogsaa Alderdommens Moralister og Lovgivere om Musiken, og fra denne Synspunkt betragtede tilmed Luther Tingen, naar han siger: "Musiken er en god Disciplin, der gjør Folket blidere og sagtmodigere, sødeligere og smidigere"; til hvilken Sentenz nærværende Stykke kan ansees som en Commentar. Men til at dæmpe denne Gemytternes Uroe og Lidenkabernes Voldsomhed, som i vore Tider angstiger og tyranniserer Mennesket: dertil turde Harmonien neppe findes at være noget tilstrækkeligt Middel. Allermindst maatte Tonekonsten som Opvækkelses-Middel til gode Forsætter, Orden, Eddelighed m. m. love sig Indgang og Medhold af dem, som lære og opdrage Mennesket saaledes, som det, der af blotte rene Fornuftideer skal være velvillig, elske Orden og Dyd, og følgende et ubetinget Pligtbud, med Selvtillid forsøge sig Sejer over enhver Eindsbevegelse. Et Seminarium af saadanne Blise har sandelig ingen Syngemester behov.

Vennerne. Satire efter Gyllenborgs svenske Original af Hr. Prof. Rahbek. Noget kiendelig Illfærdighed fraregnet, lader dette Stykke sig ret vel lase; endskiønt, har man Chorchils Satire i alt for frisk Minde, vil man finde mange Steder svage, og nogle flaae i denne svenske. Til en Prøve vil jeg anføre Gudinden Graadsens Seier, i et Middagsgildes Beskrivelse, hvorved man dog ikke maa tænke sig et Kiøbenhavns Middagsgilde, men et tarveligere svensk.

"Gudindens Seier sees i vore Heltes Mod, hun skænker dem en Dram at ilde deres Blod; en ædel Jver flux opflammer alles Maves; nu ingen, ingen Tand paa Næstens Nygte gnaver, knap om hinandens Navn at spørge faaer man Tid, til fulde Suppekaal staaer alle Venners Id. Alt Kampen er begyndt, og seer man En at puste, til nye Heltedaad det er for sig at ruste.

Men selv den Hviletid unyttig ei hengaaer, da styrkes trætte Hals med første Lædsketaar. Nu følger Kamp paa Kamp, og Seier sølaer Seier, en dobbelt Samsons Krafte hver Ven ved Bordet eier,

til straffe Seierfrands for seierrige Tand, beredes en Salat, der Helte friste kan.

Nu med fornyet Mod vor Casar Staetet hvæsser, Ivegrenet Spyd han ned i Kalvesiden præsser: Da du med frodigt Hulb ved Moders Side laae O Kalv! hun Stammens Ziir i dig fremlyse saae, en Hæder for din Elegt, din diærve Dumhed spaaede,

men Parcen overskar din Livs saa korte Traade, Hvor handles ei dit Liig! det smerte maa en Steen, hvert Led adskilles nu, ei levnes Been paa Been. Som naar Orkanen hen ad Ceres Agre svæver, og bange Landmand skulst i rystet Hytte bæver, Alt rives op med Rod, bort føres Ar og Straae, og snart en Ørk man seer, hvor frugtbar Mark man saae:

Saa hensvandt hver en Ret for graadig Maves Brede" &c.

Da man af nogle Steder seer, at ogsaa denne Oversætter har villet efterligne og localisere, saa bliver man forlegen, og veed ikke man skal gjøre af følgende Sted:

"Paa fordums Hallands Aas, et Smagens Tempel stiger,

Hvor Smagen dog just ei har Sæde som man siger i eensom Præters Sjel hvis Tiløb var en Torn, men som i Grevens Tid blandt andet og fik Horn". Et gammelt Muse's Hjem, men hvor de sjelden findes, skøndt udenfor man dem at have hørt vil mindes, hvorfra dog Svada at bortkomme end er seen, Maa ske af Marsag, at Gudinden er af Steen".

I det mindste er mig dette Sted en Gaade;

thi paa Smagens Tempel paa vor fordums Hallands Næs, enten man derved vil forstaae Konstacademiet eller Skuespilhuset, passer Beskrivelsen sig ikke.

Om den grædske Tragoedies Forstiklighed fra de Nyeres Sørge spil.

En Materie, hvorover er skrevet saa usigelig meget, at hvo der vil foretage sig denne Undersøgelse paa nye, han ber enten vide at sige noget Nytt derom, eller tie stille. Af en Mand med de humanistiske Kundskaber, som Hr. Mag. Nissen besidder, kan man med Rette forde den skønnende Varsomhed, at tilbageholde Jagtagelser, som hundrede Gange ser og af andre med langt større Held, selv fra Foredragets Side, ere giorte. Thi bekiendte Ting, fremsatte i usorandret Skikkelse, nytte den Lærde kun lidet. Men det er ikke heller de Lærde, som Hr. N. har haft for Øine med sin Afhandling; det er snarere den ustuderede Klasse, om hvilken det hedder s. 1: "Man har i vore Dage" (so længe, længe for vore uklassiske Dage!) "begyndt at indsee", (en smut Vre for vore Dages Oplysning, som nu først begynde at indsee det, ingen uden Barbarer burde kunne om)" at Grækenlands og Latiens Mesterværker vil kunne læses og nydes ogsaa uden for de Lærdes Studerestuer".

Denne priselige Hensigt havde Færf. ad en gienere Vet kundet op, naar han, i ledet for at senderlemme en vakker tydske Philologs, Manso's Afhandling over dette Æmne i Paragrapher, havde leveret os den soadan som den er, Ord for Ord i en dansk Oversættelse. Forudsat, at Overensstemmelsen mellem Hr. Nissens og den tydske Afhandling: Ueber einige Verschiedenheiten in dem griechischen und deutschen Trauerspielen (sont læses i: Nachträge zu Sulzers Theorie der schönen Künste 2 B. 2 St.) ikke, som Heltens Ulykke i den grædske Tragedie, er tilfældig: saa burde Hr. N., som kiendte Tydskerens Arbeide, (thi han citerer det i en Note s. 12) ladet en anden i Besiddelse af Vren, der tilhører ham som Originalforfatter, og sat sin Fortieneste i den Nytte, som danske Læsere kunde hofte af en Oversættelse af Originalen. Thi et fortienslig Arbeide blev det altid, at bringe Læsere, som ikke vare det tydske Sprog mægtige, i Bekiendskab med en Afhandling, skreven med den Grundighed, Belæsenhed i de Gamle og Nyere, tilmed Elegante i Udtrykket, som Mansos.

Hr. Nissen, istedet for at oversætte, 1) igien tager blot, hvad Originalen har sagt, itkun i forandret Orden og somhelst med andre Ord; 2) udelader de den tydske Forsatters eiendommelige Jagtagelser, som formedelt deres store Indflydelse paa Hovedundersøgelsen, give hans Afhandling et fortrinligt Værd.

Hvad den første Post angaaer, da vil man ved Sammenligning af Rubrikerne hos Manso og Hr. Nissen, bedst kunne overbevise sig om den giorte Naastands Rigtighed. N. begynder med den Forstel, som finder Sted i det udvortes Væsen af den grædske og nyere Tragedie p. 235. N. an-

ner sit Stykke ligeledes med dette udvortes Væsen. Ligesom M. ikkun berører Spørgsmaalet, fordi andre tilfulde have undersøgt disse Afvigelsers Indflydelse paa Sørgespillet's Natur: saaledes berører M. det ogsaa som noget, der er mindre vigtigt. Vigtigere synes ham Forskiellen i begge Tragediers indvortes Væsen. Det samme tykkedes Manso, som da betragter Indhold og Plan fra disse Standpunkter: a) Den grædske Tragedie forestillter Begivenheder, som ere grundede i Historien, efter deres Omstændigheder og Følger; den tydske for det meste en opdigtet Handling efter dens indvortes Bevæggrunde og Foranledninger. Grækerne behøvede ei kunstig Plan og Forvikling for at interessere; Personernes Skiebne interesserede noksom. Til Beviis tiene Medea, Hecuba, Jon, og især Trojanerinderne. Grækerne fandt Rationalinteresse ved at besøge Theatret, pag. 237-245. — Samme Udsigter, samme Domme hos M. s. 6. 7. 8. b) Vi bringe Begivenheden ved sig selv til Ende, Grækerne ved fremmed Hielp, Tilfælde, høiere Væsners Mellemkomst. Beviis: Philoktet, Hecuba, Supplices, Orest, Hippolit, Jon, Iphigenia, sammenlignet med Leskings Emilie og Gæthes Iphigenia. Men vi maae være varsomme i vor Dom om det overnaturlige i de grædske Tragedier, som Folkeiroe og Religion synes at have helliget, pag. 246-252. — Gientaget af M. s. 9. c) Grækerne benytte sig ei af Klarligheds Passion i deres Tragedie, pag. 253. — Echo gientager det hos M. s. 10. Derpaa følge Betragtninger over Charakterer og Sæder i den gamle og nye Tragedie: Vi behandle vore dramatiske Sujetter meer philosophisk end de Gamle. Vi skildre Mennesket værdigere og meer moralsk, pag. 255. Dyder vurderedes den Tiid efter en anden Maa-

lestok, end nu. Religionen gjorde ogsaa stor Forskiel, pag. 266. Forskiel paa det Interesse, hvor med vi betragte en grædske og en nyere Tragediens Helt. Vi har meer udvidede Ideer om Sædelighed og Dyd, end de Gamle, pag. 292. — Med de selvsamme Betragtninger har M. fyldt sine 6 Blade s. 12-17.

Men efter som Hr. M. i alle andre Stykker holder sig saa tæt op til den tydske Original, hvifunde han da bringe det over sit Hierte, at afsvige fra ham just deri, hvor Manso maae forekomme enhver hans Læser at være allermest original? Dette var den anden Ankepost. Der er hos Manso den ypperlige Sammenligning mellem Monarkiet og Demokratiet, for at vise begge Regjeringsformers Indflydelse paa Lidenkabernes Fremstilling i Tragedien, tilligemed den behændige Udvikling af Marsagerne til det Rhetoriske i Udtrykket, en karakteristisk Egenkab ved de Gamles Tragedier, ledsaget af treffende Sideblik til den nyere Tragedie, pag. 263. Men sorgfæves leder man efter disse Originalens fine Bemærkninger hos Hr. M. Fremdeles, naar Manso paastaer, at vore Ideer om Sædelighed og Dyd ere meer udvidede end de Gamles, saa henter han sit kraftige Beviis fra de med rund Haand udstrøede Sentenser i Alderdommens Tragedier, hvis Anvendelse nu omstunder vilde støde den philosophiske Tilskuer, pag. 292. Men ogsaa dette gik Hr. M. ligegyldig forbi. Overordentlige Væsners Mellemkomst udmærker Hr. M. efter Manso, som noget særegent ved den grædske Tragedie; men Tydskers skarpsindige Sammenling mellem et grædske Gienfærd og det i Handlingen selv forviklede Gienfærd hos den engelske Tragiker, pag. 252, den agter han ikke paa.

Disse Udelabelser ere saa meget meere uforklarlige, som Hr. N., selv indtil Biting befindes at være en Slave af den tydske Forfatter. Hr. N. anfører efter Manso, at Grækerne behøvede ingen kunstig Plan og Forvikling for at interessere; Personernes Skiebne interesserede noksom: "Dette synes ogsaa (lægger N. til) at bestrykes af de særegne Domme, som Grækerne, efter hvad man derom veed, have faldet over deres Tragedier. Alle nyere Konstdommere ere, saavidt det er mig bekiendt, enige i at ansee Sofokleses Oedipus Tyrannus for hans bedste Stykke, og, især med Hensyn paa Oeconomien og den saare kunstløse og dog overmaade kunstige Plan deri, at satte det langt over alle andre græske Sørgeespil. Og ikke desto mindre er det bekiendt, at hans Antigone, et Sørgeespil, der vist nok er saare yndigt, men i Henseende til Oeconomie langt under Oedipus Tyrannus, dog, fordi det havde nærmere Hensyn paa det atheniensiske Folk, behagede Tilskuernes meer end hiint. Det Bifald, Antigone vandt fremfor Oedipus, var saa stort, at endog en anden Digter ved Navn Filokles ved hiints Opførelse skal have vundet Prisen fra Sofokles; Antigone derimod, efter tredive og flere Gange at være opført, skal have skaffet sin Forfatter Feldtherrepøsten over den samiske Krigshær". s. 8. Samme Indfald og næsten samme Ord læser man hos Manso pag. 241: "Alle senere Kunsttrichter haben den Ausspruch gethan, daß unter den Stücken des Sophokles, dem Könige Oedipus die erste Stelle gebühre; aber nicht also das atheniensische Publicum. Antigone, ein Stück, das von Seiten des Inhalts, wie von Seiten der Zusammensetzung und Anlage, jenem Drama weit nachsteht, erhielt durch den näheren Bezug auf das Volk, vor dem es gespielt wurde, den

Preis, war zwey und dreissigmal aufgeführt und erwarb dem Dichter die Befehlshaberstelle über das nach Samos levterte Kriegsheer. Anm. Als er seinen Oedipus gab, ward ihm sogar, nach dem Zeugnisse des Scholasten, ein anderer Dichter, namens Philokles, vorgezogen". — Den artige Bending, med hvilken Hr. N. undskylder Fatalismus i Tragedien, at det nemlig er et Middel, til at gjøre Sørgespillets Helt skyldig, uden derfor at gjøre ham affkyelig s. 11. Denne selvsamme Undskyldning har Manso allerede betient sig af pag. 272. — Hr. N. er saa soielig, efter Manso at paastaae, at de græske Tragiker ei har kiendt den høie Dyd, men ligesaa lidet den høieste Grad af Laft: "En Marinelli, (bemærker han s. 15) selv en Pater Johan skulde maaskee forgraves søge sin Mage i udtænknt Ondskab i de græske Tragedier". Sæt Marinelli og Marwood istedet, og det er Mansos Bemærkning pag. 274.

Har end Hr. N., efter dette, udtømmet Mansos sindrige Afhandling, saa er Materien derfor dog langt fra ikke udtømmet. Den lærde Aeschylus' Udgiver vil finde saare meget at tilfætte. Hvorfor da ikke kiækt arbejde ham i Haanden, heller end at blive staaende ved det gamle? Hvorfor endnu stedse undskyldte det overnaturlige i den græske Tragedie eller dens dramatiske Simpelted, paa Grund af, at den var et Slags Opera? Manso tør intet bygge paa denne Formodning pag. 250. Men Hr. N. skriver: "det ikke kan nægtes, at dette for endeel Kunde have sin Grund deri, at det græske Sørgeespil var et Slags Opera, der i Følge sin Natur kræver en simplere Handling". s. 8. Hvor frytsom og ubestemt talt om en Sag, som man let kan komme til Vished om. Var den græske Tragedie en Oper eller ikke? Dette

Spørgsmaal maae den have besvaret sig selv, der taler om grædsk Tragedie, som var det en Opera. Men med Rette forlanger man at høre Grundene for en Mening, som efter nyere derover anstillede Undersøgelser, ingen Grund har. — Euripides' Prologer maae endnu, som før, gøre Tieneste hos Hr. N. s. 7, hvor det hedder: at det ikke var Forventningen om Handlingens Udfald, som opvakte den grædke Tilskuers Nysgierrighed, men alene Sujettets Udvikling, hvorved Digteren interesserte. Hr. N. lader det beroe ved Diderots og Lessings almindelig bekjendte Forsvar for Euripides, som i sine Prologer underretter Tilskuerne om Stykkets Historie. Men dermed er lidet eller intet sagt. Thi var det saa, at den ængstelige Forventning hos Tilskuerne om Stykkets Udfald udgjorde Hovedinteressen i vore nyere Sørgespil: saa maatte jo en Tragedies Værd ligge, saasnart Nysgierrigheden efter første Forestilling var skillet. Men det er ikke saa. Ogsaa hos os gjaelder det gamle: fabula decies repetita placebit. Det var desuden ikke blot ved virkelige Tildragelser, (eller i Tragedien) at Prolog fandt Sted, men ogsaa i opdigtede (eller i Comedier), hvor, ligesom i Tragedien, hos de Gamle, snart en Gud, snart en af Stykkets handlende Personer, snart ogsaa en Person uden for Stykket stod frem og aabenbarede Tilskuerne den hele Hemmelighed, før end Comedien begyndte.

Meget endelig, til denne vigtige Undersøgelse henherende, indeholder en for nogle Aar siden udkommen Afhandling: *Warum die Deutschen kein Nationaltheater haben?* Hvori paa en grundig Maade det, os saa fremmede, Interesse oplyses, som den grædke Tilskuer fandt ved Emnet af sine tragiske Heltes usorkyldte Lidelser. Ikke

af Tale om de mange Bidrag til Materiens fuldstændigere Behandling, som indeholdes i Bøttingers, saavel smaa Skrifter, som ogsaa i hans Jyllandske sca kaldte *Darstellungen*; et Skrift nyttig baade til Lærdom og Underholdning, men som Manso af naturlige Aarsager ikke har kiendt, ligesaa lidet som hiin først anførte Afhandling. Ogsaa disse Supplementer har Hr. Nissen ingen Brug gjort af.

Tvende Fabler, oversatte efter Riverynois, af Hr. Prof. Rahbek. — Begge snarere Fortællinger end Fabler, hvortaf den første: *den agtpaagivende Konge*, udmærker sig ved Opfindelse, den anden: *Kongen og Viingaardsmanden*, ved Naivitet.

Smagen. En *Almeensands* (sensus communis) af Hr. J. G. Sveistrup. Jeg har en vigtig Grund, hvorfor jeg intet siger om dette Stykke; det er den, at jeg ikke forstaaer det. Alligevel smigrer Forf. sig med, "at det maaske kan tiene til at gøre Kants skarpsindige Theorie over vor Dommekræfts forskiellige Handlinger mere bekjendt iblandt os, et Savn (siger han) som enten Ulyst, eller Uduelighed, eller Fordom har stræbt, saa meget muligt, at vedligeholde her". Den som har læst: *Leben und Meinungen Sempronius Gundiberts eines deutschen Philosophen*, udkommen i dette Aar i Berlin hos Fr. Nicolai, skal maaske finde endnu en anden Grund, hvorfor nogle have troet, at maatte sætte Grænser for vore kantiske Smaaherrers ufrugtbare Speculationer, end enten Ulyst, eller Uduelighed eller Fordom, nemlig at Nationen endnu ikke gandske har tabt den sunde Menneskeforstand, som

man altid har tilstaaet os, om man end har villet negte os andre mere glimrende Talenter. Da jeg nyelig kommer fra denne filosofiske Romans Læsning, og tvivler paa at nogen tør vove sig til at oversætte den paa dansk, hvilket den dog langt mere fortiente, end det meget stykke Utsi, som man under Navn af Oplysning lader os paa Halsen; saa vil jeg meddeele et Bilag deraf, der maafe kan tiene til at befordre Hr. Sveistrups Ønske, og giøre endnu mere lyften efter den kantiske Philosophies Udbredelse hos os. Det er Hr. Prof. Schaumans (en af de store kantiske Smaalys) Forklaring af Saderov, af Jeg og Ikke-Jeg, eller en Deduction af alle falske Moraltheorier, tagen af Prof. Nithammers filosofiske Journal.

"Moralloven byder i Qualitets-Formelen saaledes: Menneskejeg! dit Livs Urbillede (som du i dit Liv skal stræbe at give Realitet) være det rene Jeg, eller som det hedder i de Christnes Mønsterbøn: vor Sader du som er i Simmelen!

"Moralloven kan i Quantitets-Formelen saaledes udtrykkes: Menneskejeg! det rene Jegs Lov være dig et i alt: din Villie skee paa Jorden, som den skeer i Simmelen"!

"Relations-Formelen for Moralloven er: Menneskejeg! du skal ei være Ikke-Jeg (ikke staae i Modsigelse med det rene Jeg, men ved dette allene lade dig bestemme, saa længe du lever): helligt werde dit Navn"!

"Modalitets-Formelen for Moralloven er: Menneskejeg! du skal sætte dit Ikke-Jeg

lig det rene Jeg; du skal befragte Universum, d. e. det Hele af alt det Mangfoldige, eller Verden, som et Land, hvilket du skal organisere til et Friheds Rige under Fornuftloven: tilkomme os dit Rige"!

Udgiveren fejler denne Ven til, hvilken jeg af gandske Hiert: ifemmer:

"Lader os alle bede"!

"Gud! lad den sunde Fornuft komme til alle forskuede Philosopher! Amen".

Til Sandhed. Af Hr. F. Hæg Guldberg. En poetisk Declamation, der i Henseende til det vakkende og ubestemte Begreb, som ogsaa her forbindes med Ordet Sandhed, stemmer ret vel overeens med den prosaiske Declamation, hvorved Fortælleren forkyndte dette periodiske Skrift. — I midlertid regne vi denne Samling, uagtet de faa maadelige Stykker den indeholder, iblandt vore bedste periodiske Skrifter i den slemme Literaturs Sag, og ønske den Bedvarende.

Forelæsninger over den Kantiske Philosophie af Dr. Treschou (Auttet).

Efterat Hr. T. har i sine fiorten første Forelæsninger undersøgt Oprindelsen til vore theoretiske Begreber og Grundsætninger, saa stræber han i de tre andre sidste at forklare, hvorpaa vore sædelige Begreber beroe, og hvad Gylbighed de have. Hr. T. tilstaaer, at Kant har afhandlet dette Emne med sin sædvanlige Grundighed, og udbredet et nyt Lys derover, men at man dog vil finde i de Kantiske Forestillinger mere en vis Originalitet i Maaden paa hvilken han fremsætter dem, end i Tingene selv.

Ligesom den øverste Grundsætning for al theoretisk Kundskab er den, at ingen Ting modsiges,

eller ophæver sig selv; saaledes maa al praktisk Kundskab beroe paa en anden af lige Indhold, det er, at der i vore Begjæringer og Handlinger heller intet modsigende maa være. Af denne Aarsag foreslaaer Hr. T. som øverste Princip for Sadeligheden følgende Sætning: **Stræb ved din Handling at bringe den fuldkomneste Eenhed og Overeenstemmelse mellem alle Væseners, som er muelig at opnaae.** Heri ligger Grunden, siger han p. 322, "for det første saavel til de negative, som de positive Pligter; thi skal Overeenstemmelse befordres, saa maa man ikke forstyrre den ved selv at stride derimod. Dernæst kan man af denne Grundlov udlede saavel Pligterne mod sig selv, som andre. Endelig kan man deri finde, saavel hvad Retfærdighed kræver, som hvad Ædelmodighed og Opoffrelser efter Fornuftens billige Dom bør gielde. At gjøre Ret er at gjøre det, der er passende til ethvert Forhold, hvori man staaer til andre: det er aabenbart, at paa ingen anden Maade kan nogen Harmonie finde Sted".

Hr. T. anseer Kants ubetingte Grundsaetning i Moralen, handle saa, at din Villies Maxime tillige altid kan gielde som Princip i en almindelig Lovgivning, snarere for en brugbar Provesteen, hvorefter praktiske Love bør bedømmes, end selv at være den høieste Lov, hvorunder alle andre Regler for vor Opførsel indbefattes; og han anseer, de af andre Moralister opstillede Principer: bevare Tingenes naturlige Forhold, befaste deres indbyrdes Forbindelse, handle overeenstemmende med Naturen, eller arbejde paa Fuldkommenhed, ligeledes for praktiske Sætninger, som mere afvige fra Kants i Henseende til Udtrykkene, end i Sagen selv. Skulde det være sandt, som Hr. T. paastaer, at alle disse anførte Principer ei væsentlig differere fra Kants, saa bort-

falder det karakteristiske i Kants moralske Lærebegning, og det hvori han adskiller sig fra alle andre Moralphilosopher. Thi i Følge hans Paastand have alle Philosopher antaget materiale Moralprinciper, det er, saadanne der bestemme Villien et vist Object, hvorefter den bør tragte; Kants Princip er derimod det eneste formale, det vil sige, den moralske Lov maa opfyldes for Lovens egen Skyld; den moralske Lov alene maae være det eneste gieldende Motiv for mine Handlinger; enhver anden Bevæggrund, uden for Loven selv, som bestemmer min Villieshandling gier Handlingen umoralisk, og lovstridig.

Ved Enden af denne Udsigt over Hr. Doctors Treschows Forelæsninger maae Rec. anmærke, at han har mere stræbt at udvikle i Korthed Kants Theorie og Hr. Ts. Mening derover, end at opkaste sig til Dommer imellem dem; han maa nu overlade til den tænkende Læser selv at skønne: om Kant har Ret, som paastod, at der gaves rene synthetiske Sætninger a priori, Sætninger som have for os fuldkommen Gyldighed, endog førend de stadfastes af Erfarenhed, og som vi ere nøbte til at antage i Følge vor Forestillingsevnes Indretning, eller Hr. T. som nægtede det, og paastod at alle Kants synthetiske Sætninger a priori vare analytiske og have ligesom disse deres Grund i Tingene selv. Thi paa dette Spørgsmaals Afgjorelse hviler den hele Strid imellem Hr. T. og Kant i den rene Fornufts Kritik: videre, er Kants Moralprincip ei et mere ubetinget Princip end de øvrige Moralphilosophers? er det ligesom hines et blot materielt Princip? thi det er den væsentlige Stridspunkt i Kants Sædernes Metaphysik og den praktiske Fornufts Kritik.

Begtrup.

IV.

Dødsfald.

Den 29 Mai døde Hr. Monrad, Professor og Rector ved Ironhiems Cathedral-skole i en Alder af 54 Aar. Endskiont denne Mand ikke har gjort sig synderlig bekiendt som Skribent, saa har han dog udmærket sig ved sin gode latinske Stil, og fortjener hans Tab i denne Henseende at beklages. Dog maa jeg ikke forglemme, at han ogsaa ved nogle gode poetiske Stykker af det satiriske Slags har viist sig som en Mand af Smag og Vittighed.

Den 7de Juni døde Hr. Prof. Ancher, Stiftsprovst i Fyens Stift og Sognepræst til St. Knuds Menighed i Odense, i en Alder af 52 Aar. En Mand som allerede i sin første Ungdom gav et stort Haab om sig, og især ved sin Diatribe in fragmenta Geographicorum Eratoshenis, hvorved han i Aaret 1770 erholdt Magisterværdigheden i Gættingen, spaaede vor græske Litteratur en Arving til Bindingers og Grammers Ære. Denne Spaadom ventede vi endnu at see opfyldt, dersom vor Litteraturs Genius, hvis Ugunst vi saa ofte maa erfare, havde tilladt ham at opleve den Tid, da han kunde faaet bragt til Ende Photii græske Lexicon, som vor Lærdoms store Besordrer Hr. Kammerherre Suhm havde tilkiøbt sig af den berømte Reiskes Efterladenskab, og overdraget til sal. Ancher at conferere med den Cambridgske og Hamborgske Coder, og lovet paa sin Bekostning i Trykken at udgive. Hvorvidt den sal. Mand var fremrykket med sit Arbeide, skal jeg ikke kunne sige; men da dette Haandskrift nu vil komme til det Kongelige Bibliothek, som en Deel af den Suhmske til samme afhændede Manuscriptsam-

ling, saa er ikke at tvivle paa, at dette Bibliotheks lærde og virksomme Overbibliothekar vil sørge for, at Anchers Arbeide kommer Publicum til Nytte, og at en anden duelig Mand tager fat, hvor Ancher slap.

Den 12te Juli døde Hr. J. J. Lund, Provst paa Meen og Sognepræst til Stege Menighed, Medlem af Selskabet til de skionne Videnskabers Forfremmelse, i sin Alders 73 Aar. Han var en Mand af stor og grundig Lærdom, og hans Oversættelse eller rettere Omarbeidelse af Racine's Digt om Religionen i sex Sange, som ovenmeldte Selskab i Aaret 1771 lod trykke, estev at de første 3 Sange allerede i Forfatterens Studenteraar vare udkomne, vil bære Prisen af et Originaldigt *). Ogsaa Biskop Hans Egedes Levnet **) af denne Forf. fortjener et fortrinligt Sted blandt vore gode prosaiske Skrifter.

Jeg var især med at slutte dette Hefte, da Efterretningen indløber om det Tab, Nationen har gjort ved Kammerherre og Historiograph, Peter Frederik Suhms Død, som indtraf den 7de September, da Manden var nær ved at fylde sine 70 Aar. Jeg kalder denne Død et Nationaltab, fordi alle Mandens Vestræbelser i hans rørige Aar havde Nationens Gavn og Hæder til Følge: hans Iver for Sprogets Opkomst og Udbredelse, hvortil hans egne Skrifter bidroge saa meget: hans utrættelige Arbeidsomhed i Landets Historie, hvilken han ikke allene selv berigede ved usorgiangelige Værker, men ingen Flid, ingen Omkost-

*) See Krit. Jour. for 1771 No. 51 og 52.

**) See nye Krit. Jour. for 1779 No. 17.

ninger sparede for at opmuntre hos andre: hans Smag for den sande Ære af Videnskabelighed og Oplysning, og Afsmag for alt det Forsængelige, hvori Adelspøbelen sætter sin Ære; endelig hans Høielse for Formues sande Værdi, og alle Fortientes Ret til at deeltage i samme. Hvor tage vi nu den bemidlede Mand fra, være sig adelig eller borgerlig, som holder det for Pligt at anvende en Deel af sin overflødige Rigdom til at anspore og opmuntre Videnskabers Dyrkere, til at udbrede Oplysning ved at gjøre Udgangen til dens Midler og Medskaber lettere og almindeligere, til at gribe fattige Lærdes Enker under Armen, og at afkiøbe dem deres Mandes Slid; og paa tusinde andre Maader at ophielpe videnskabelig Smag og Cultur? — Død er Fædrenelandets Literaturgenius! udslukt den danske Historiemuses Fakkell! og lige som Cremutius Cordus kaldte Cajus Cassius som Patriot, den sidste Rømer (ultimum Romanorum), saa gid vi ikke saae Aarsag at kalde Suhm, som Literaturens Ven og Befordrer, den sidste Danske. — Dog: jeg drager Døkket for dette mørke Skilderie, som en ond Lune sorte mig paa, mere ved Betragtning over hvad Andre ikke ere, end hvad Suhm var. Forresten er denne Mand een af de Faa, hvis detaljerede Berømmelse næsten fornærmer Publicum, og hvis blotte Navn er hans Roes, eller som det nyelig smukt blev udtrykt paa Latin: hvis Grav er hele Verden, og Gravskrift hans Navn.

V.

Det Holbergske Legat til Jomfruers
Udsiv.

Da en Plads til Indskrivelse for det Holbergske Legat er bleven ledig til sidste 11 Junii; saa har

Consistorium i sit Møde af 15 August valgt og indskrevet til denne ledige Plads: Marie Benedikte Sophie Hedevig Kall, en Datter af nuværende Universitetets Rector Hr. Prof. Abr. Kall. Og da een af de øvrige indskrevne Jomfruer allerede er gift, og hæver Legatets Renter i de to følgende Aar; saa bliver til 11 Juni 1800 Leilighed til nye Indskrivning.

De for nærværende Tid indskrevne Jomfruer ere:

- 1) Karen Sophie Gaarder.
- 2) Marie Benedikte Wøldike.
- 3) Marie Benedikte Sophie Hedevig Kall.

VI.

Doctorpromotion i Medicinen.

Den 1ste September disputerede Hr. Poul Scheel, fra Ikehoe i Holsteen, under Hr. Prof. Todes Præsidium de liqore amnii asperæ arteriæ foetuum humanorum, cui adduntur quædam generaliora de liqore amnii, og erholdt herefter Doctorværdigheden i Medicinen. Af Candidatens Levnetsløb, i det til denne Act af Universitetet udstedte Indbydelseskrift sees, at han, forsynet med et Kongeligt Reisesstipendium, agter at fortsætte sit Studium paa fremmede Steder. Forresten indeholder dette Indbydelseskrift et kort Tillæg til Laugesen i de forrige Programmer fortsatte Historie, og denne Gang om Klædeboelauget og Kræmmerne.

VII.

Erindringer ved Oversættelsen af Lucians
Auction i forige Hefte.

Dette Stykke af Lucian har været tilførn oversat paa dansk af Hr. Rector Worm i Horsens, og staaer i Minerva's 4de Bind for 1786. Dette har jeg først erfaret, efter at min Oversættelse var trykt og udkommen. Jeg skulde ellers have sparet mig denne Noie, da det ikke kunde falde mig ind at levere noget fuldkomnere, end denne Mand havde gjort; jeg ogsaa ikkun oversatte Auctionen for at jævne Veien for Fiskeren, den Dialog, min egentlige Hensigt var at forelægge de danske Læsere, og som for længe siden er færdig, men ikke vil finde Rum forend i næste Aargang. — Dette Exempel viser ellers, hvor nødvendigt det er at forsyne periodiske Skrifter af et saa mangfoldigt Indhold, som Minerva, med forskjellige Slags Register, og især efter visse Aars, f. Ex. et Decenniums Forløb, ved et almindeligt, saavel reelt som alphabetisk Register, at forskrifte Erindringer af deres Indhold.

Jeg maa ved denne Leilighed bede at rette to Sukommelsesfeil, som ere indløbne i Anmærkningerne til min Oversættelse. Den ene findes S. 71. Anm. 12, hvor i Stedet for Codices scripti bør læses: a tergo scripti, eller med det græske Ord *οπισθογραφοι*. Den anden staaer S. 76. Anm. 28, hvor Dio af Syracus kaldes Konge, hvilket Navn han vel aldrig vilde bære, men var dog Konge (tyrannus) i Gavnet, saa fuldt som nogen af Dionysierne.

VIII.

Justitsraad og Professor Bugges Reise
til Paris.

Det er af Collegialtidenden No. 29 bekendt, at, efter at den her residerende franske Charge d'Affaire havde tilkiendegivet den danske Regiering det franske Directoriums Beslutning, at indbyde alleerede og neutrale Magters Regieringer til at sende Lærde til Paris, for at foreene sig med Nationalinstitutets Commissarier om en fundamental Eenhed for nye Maal og Vægt; og derhos ytret det Ønske, at ogsaa fra Danmark en sagkyndig Lærd maatte sende til Paris i samme Piemeed: har Hs. Majestæt udseet til dette Ørinde Justitsraad og Professor Astronomiæ Bugge, og tillagt ham af sin Kasse 2000 Rd. til at bestride Omkostningerne ved denne Reise. Hr. Justitsraaden som allerede skal være ankommen til sin Bestemmelse, ventes tilbage først i November, og imidlertid besørger hans Forretninger ved Universitetet af Professorerne Boldike og Wolff.

IX.

Magisterpromotion.

I September Maaned blev ved offentlig udstedt Diplom Hr. Carl Ferdinand Degen, Informator hos H. H. Prinds Frederich Ferdinand, yngste Søn af H. K. H. Arveprinds Frederik, proclameret Magister artium & Doctor philosophiæ, efter at han havde erhholdt Fritagelse for Magisterconferents, og den 4de August offentlig forsvaret et Prøvekrift under Navn af: Adumbratio Heuristica universalis.

X.

Forberedelses-Examen.

Den 5te September 1798 fremstillede Hr. Palle Krag Søff sig til den for Jurister anbefalede Forberedelsesexamen, og erholdt Characteren: Admissus.

Ligeledes den 17 September s. A. fremstillede Hr. Niels Jøversen sig til den for Theologer anordnede Forberedelsesexamen, og erholdt ligeledes Characteren: Admissus.

XI.

Copie af Professorum Betænkning paa Velbrd. Gregers Krabbes Qvæstion om en Capellan, som haver udi sin Sognepræstes levende Live forøbligeret sig til at tage hans Hustru efter hans Død ic.

Efter Ærlig og Velbyrdig Mand's Hr. Christian Friis's, Cancellers og Conservatoris Academia's Besvaling, paa Velb. Mand Gregers Krabbes Qvæstion og Anbringen for Consistorium, om en Capellan, som udi sin Sognepræstes, en gammel Mand's, levende Live haver forøbligeret sig til at tage Præstens Hustru efter hans Død, og Enken dog nu forskyder, bør at

blive ved samme Kald, er Professorum ringe Betænkning.

Efterdi Guds Ord udtrykkeligen formelder, at en Qvinde saalange Manden lever, bør ikke at give sig nogen Tanke paa anden Mand Rom. 7. Derforuden Guds Ord udtrykkeligen formelder, Guds Ords Tienere frem for andre bør at have gudelig Betænkende ubi deres Ægteskab Levit. 21. Derforuden ogsaa baade Guds Lov og verdslig Lov forbyde alle ulovlig Middel at komme til Kald med. Da efterdi Hr. Jens Nielsen haver, den Stund Manden levede, ladet sig forbinde skriftligen til Præstens Hustru imod Guds Ord, saa og ved dette ulovlige Middel holder sig til Kaldet, endog saa ladet saadant sit daarlige Løfte af en anden Præstemand besegle, kunde vi ikke eragte at han uden stærke Scandalo kan blive ved det Præstekald, til hvilket han ved saadan Middel haver søgt Indgang. Og synes han selv at have sældt Dom over sig i det han forpligter sig at romme sin Tjeneste, saafremt han ikke sit Brev, som dog ulovligt var, holdte.

Og havde Professoros gjerne seet, at Dnus Episcopus loci havde selv ubi samme Sag først dømt, førend noget til Professorum Betænkende blev indskikket. Kiøbenhavn, den 6te Augusti 1630.

Rector & Professoros.